

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **116**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

1874 - 2024

150

GODINA ORGANIZIRANOG
PLANINARSTVA U HRVATSKOJ

9

RUJAN
2024

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski vjesnik« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured HPS-a
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
uredhps@hps.hr

Uredništvo

Adresa elektroničke pošte
za zaprimanje članaka,
vijesti i ilustracija:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisak

Kerschoffset d.o.o., Ježdovec

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
alan.caplar@hps.hr

Urednički odbor

Darko Berljak
prof. dr. Darko Grundler
Damir Janton
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
Robert Smolec
Damir Šantek

Lektura i korektura

Robert Smolec
Radovan Milčić

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku
iznosi **19,90 eura (149,94 kuna)**.

Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35,00 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, također uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 2,00 eura (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu na listiću za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na tom listiću možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili putem web obrasca javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (ured.hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142).

Časopis se distribuira poštom, na osobnu adresu pretplatnika.

Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

Bibliografija

Stari brojevi časopisa u PDF formatu i bibliografski pretraživač sadržaja svih dosad izdanih brojeva dostupni su na web stranici HPS-a www.hps.hr

Suradnja u časopisu

Časopis objavljuje sve vrste članaka i vijesti zanimljivih za planinare. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati elektroničkom poštom ili putem web-servisa za velike datoteke. Slike treba slati u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ne unutar Word dokumenata. Uredništvo zadržava pravo redakture, lekture i korekture tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza.

368 Planinarska obilaznica Dinara

375 Nova ulaganja u planinarsku infrastrukturu

380 50 godina od alpinističke tragedije na Kavkazu

386 Vječna bjelina ispred plavog neba

Sadržaj

Članci

- 368 Planinarska obilaznica Dinara**
Alan Čaplar
- 375 Nova ulaganja u planinarsku infrastrukturu**
Alan Čaplar
- 380 50 godina od alpinističke tragedije na Kavkazu**
Alan Čaplar
- 386 Vječna bjelina ispred plavog neba**
Damir Šantek
- 395 Uspon na Veliku Rudoku, najviši vrh Kosova**
Tomislav Gračan
- 400 Uzdužna tura Omiškom Dinarom od Piska do Omiša**
Nedjeljko Fistončić

Rubrike

- 405 Planinarski putovi:** Novosti na markiranim putovima Samoborskog gorja
- 406 In memoriam:** Filip Balić (1954. – 2024.)
- 407 Speleologija:** Balkan Cavers' Camp 2024 – međunarodno okupljanje speleologa u Gračacu
- 410 Vijesti:** 100 godina planinarstva u Dugoj Resi, Na 14. pohodu Tragom vitezova ivanovaca 105 planinara
- 412 Kalendar akcija**
- 414 Planinarska enigmatika**

1874 - 2024

Tema broja
Planinarska obilaznica Dinara

Naslovnica
Badanj na Dinari,
foto: Alan Čaplar

Planinarska obilaznica Dinara

Novi planinarski sadržaj na Dinari povodom 150. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj

Alan Čaplar, Zagreb

O bilježavajući 150. obljetnicu organiziranog planinarstva u Hrvatskoj, Hrvatski planinarski savez na razne načine predstavlja planinarskoj i široj javnosti bogatu tradiciju i postignuća hrvatskog planinarstva, koja uključuju nebrojene izlete, ture, pohode, škole, tečajeve i raznovrsne druge pojedinačne akcije, a također i kontinuiranu izgradnju i uređenje planinarske infrastrukture, istraživanja najvećih i najdubljih jama te alpinističke uspone na najzahtjevnije i najviše svjetske vrhove. Jedna od prigodnih aktivnosti organiziranih u povodu obljetnice uspostava je nove planinarske obilaznice na planini Dinari.

Trajan trag velike obljetnice

Uspostavu planinarske obilaznice na Dinari inicirao je Organizacijski odbor za obilježavanje 150. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj u namjeri da kao trag velike obljetnice ostane nešto što će biti privlačno planinarima i imati trajnu vrijednost. Budući da najviši vrh Hrvatske dosad nije bio na trasi nijedne vezne planinarske obilaznice, logično se nametnula i razvila zamisao da se povežu postojeći planinarski putovi na području od Knina preko Dinare do Kijeva. Komisija za planinarske putove HPS-a predložila je uvrštenje još triju zanimljivih vrhova na Dinari (Tomin nosić, Jančija glavica i Gorica), koji se nalaze blizu tradicionalnih planinarskih putova što vode prema vrhu Dinare. Dodatan motiv za uspostavu planinarske obilaznice upravo na Dinari bila je namjera da se dodatno istakne važnost i ljepota planine na kojoj se nalazi najviši vrh Republike Hrvatske, a koja je 2021. proglašena parkom prirode. Ne treba zaboraviti da su pri uspostavi i proglašenju parka prirode važnu

i vrlo cijenjenu ulogu imali HPS i HGSS, što je tadašnje Ministarstvo zaštite okoliša i energetske učinkovitosti učestalo isticalo.

Nova planinarska obilaznica planinarski je projekt od nacionalne važnosti, kao što su to Hrvatska planinarska obilaznica, otvorena prigodom 125. obljetnice planinarstva u Hrvatskoj, i Velebitski planinarski put, uspostavljen prigodom 95. obljetnice. Hrvatska planinarska obilaznica najpopularnija je planinarska obilaznica u Hrvatskoj, s više od 6000 dodijeljenih priznanja, a Velebitski planinarski put nedvojbeno najljepša vezna planinarska obilaznica u Hrvatskoj. Uređenjem planinarskih putova i objekata na Dinari nakon Domovinskog rata stvoreni su svi uvjeti da i Planinarska obilaznica Dinara stekne takvu popularnost i postane omiljena među planinarima, kako onima koji su na Dinari već bili, tako i svima onima koji će tek otkrivati njezine posebnosti.

Drugim riječima, Planinarska obilaznica Dinara uspostavlja se radi populariziranja najviše planine u Republici Hrvatskoj te prirodnoga i kulturno-povijesnog nasljeđa na širem prostoru Knina. Obilaznica zainteresiranim planinarima omogućuje da obilazeći Dinaru otkriju mnoge prirodne ljepote, dožive nove vidike i upoznaju

skrivena kutke u planini i podno nje te kulturno-povijesne znamenitosti važne za razumijevanje hrvatske povijesti. Uz promociju planinarstva, glavni su ciljevi nove planinarske obilaznice promocija Parka prirode Dinara i najvišeg vrha Republike Hrvatske (1831 m) kao sastavnog dijela hrvatskoga nacionalnog identiteta, a njezinom uspostavom ujedno želimo istaknuti i činjenicu da su planina Dinara, grad Knin i Kninska tvrđava, koja je prva kontrolna točka Planinarske obilaznice Dinara, imali ključno mjesto u uspostavi punog hrvatskog suvereniteta i pobjedi Hrvatske vojske u Domovinskom ratu.

Od Knina do Kijeva

Osnivač Planinarske obilaznice Dinara je HPS. Uspostavljena je u suradnji s HPD-om Dinara iz Knina, HPK-om Sveti Mihovil iz Šibenika, PEU-om Stribor iz Šibenika i Turističkom zajednicom Grada Knina. Put je obilježen uobičajenim planinarskim oznakama. Ima 14 kontrolnih točaka, a može se prijeći za dva do tri dana hoda. Započinje u Kninu, prelazi preko Dinare i završava u Kijevu.

Dnevnik Planinarske obilaznice Dinara moći će se od 14. rujna 2024. nabaviti u Uredu HPS-a u Kozarčevoj 22 u Zagrebu te u HPD-u Dinara u

Kninu, a naručiti se može telefonskim pozivom, pismom, porukom na e-adresu hps@hps.hr ili putem web-knjižare HPS-a.

Na svim kontrolnim točkama postavljeni su stupovi s obavijesnim pločama i metalni žigovi, a svi podaci o planinarskim putovima i kontrolnim točkama dostupni su u dnevniku. Sažete informacije o obilaznici dostupne su i na web-stranici HPS-a, <https://www.hps.hr/info/pod/>.

Kontrolne točke

1. Kninska tvrđava	340 m
2. Slap Krčić (Topoljski buk)	224 m
3. Napoleonov most	340 m
4. Tomin nosić	935 m
5. Planinarska kuća Brezovac	1050 m
6. Badanj	1281 m
7. Planinarsko sklonište »Zlatko Prgin«	1543 m
8. Dinara (Sinjal)	1831 m
9. Jančija glavica	1585 m
10. Planinarsko sklonište Martinova košara	1287 m
11. Gorica	1698 m
12. Gradina Glavaš	670 m
13. Vrelo Cetine	382 m
14. Kijevo (crkva svetog Mihovila)	540 m

Kontrolne točke Planinarske obilaznice Dinara

Planinara koji dokaže da je obišao svih 14 kontrolnih točaka Planinarske obilaznice Dinara organizator nagrađuje numeriranom značkom te ga upisuje u popis obilaznika. Obilazak se dokazuje otiscima žigova i fotografijama. Na svakoj kontrolnoj točki obilaznik treba otisnuti žig na odgovarajuće mjesto u dnevniku ili se fotografirati pokraj prepoznatljiva obilježja kontrolne točke. Posjet svim vrhovima obuhvaćenima Planinarskom obilaznicom Dinara (Tomin nosić, Badanj, Dinara (Sinjal), Jančija glavica i Gorica) mora se dokazati fotografijom obilaznika na vrhu, pri čemu se lice obilaznika mora jasno raspoznavati na fotografiji. Digitalne fotografije mogu se dostaviti

na e-adresu dinara@hps.hr ili ih obilaznik može učitati u e-dnevnik na mrežnoj stranici <https://dinara.hps.hr>. Obilaznik koji obilazak kontrolnih točaka dokazuje isključivo snimkama objavljenima u e-dnevniku mora radi dodjele značke nabaviti dnevnik Planinarske obilaznice Dinara. Cijena značke uračunata je u cijenu dnevnika, a njezino se izdavanje ne naplaćuje. Značka je prepoznatljiva, trokutastog oblika (nalik na vrh), s velikim slovom D, a obojena je crvenom i bijelom bojom.

Dinara – najviša planina u Hrvatskoj

Svaka zemlja ponosno ističe ime i važnost svoje najviše planine. Dinara, najviša hrvatska

planina, svojom ljepotom i veličinom također zaslužuje punu pozornost planinarske, ali i šire javnosti.

Planinarima je dobro poznato da Dinara nije samo najviši hrvatski vrh, nego i jedna od osobito lijepih planina. Njezina nekoliko stotina metara visoka jugozapadna stijena svojom veličinom zadivljuje i privlači poglede svakoga tko se nađe u njezinu podnožju, a posebnu joj ljepotu istodobno daju bogate cvjetne livade i šume, koje ne odaju da je posrijedi područje bezvodnoga krša. Atraktivnost Dinare dodatno osnažuje burna prošlost Knina, Kijeva i okolice, s brojnim, vrlo vrijednim povijesnim spomenicima, važnim za hrvatski narod. Knin je kao kraljevski grad imao središnje mjesto u davnoj hrvatskoj povijesti, a kao grad čijim je oslobođenjem 5. kolovoza 1995. ugrađen temelj skorašnjoj potpunoj slobodi Hrvatske, stekao je i važno mjesto u novijoj nacionalnoj povijesti.

Ime Dinara

Ime Dinara odnosi se na više različitih pojmova. Dinarom u užem smislu smatra se planina istočno od Knina, a sjeverno od Peručkog jezera, čiji glomazni masiv, dugačak 20, a širok gotovo 10 kilometara, poput zida dijeli dva različita svijeta: mediteranski i kontinentalni. U davnini se zvala Adrion oros i pod tim imenom može se pronaći u najstarijim sačuvanim zemljovidima.

U širem smislu, Dinara je 84 kilometra dug ulančan masiv, koji osim Dinare iznad Knina obuhvaća i planinu Kamešnicu te vršni greben-ski niz Troglava. Zanimljivo je da se i upola niža planina iznad ušća Cetine u more također zove Dinara, no da ne bi bilo zabune, ona se svugdje spominje kao Omiška Dinara.

Pretpostavlja se da ime Dinara potječe od ilirskog plemena Dindari, no za to nema nikakvih dokaza. Poznato je da je Dinarskim gorjem nazvan cijeli planinski prostor od slovenskih Alpa do šarskih planina u Sjevernoj Makedoniji. To je gorje poznato kao tipično područje dubokoga krša, s ostrim krškim oblicima, oskudicom vode, siromašnom vegetacijom i razmjerno surovom klimom. Dinarsko se gorje proteže u smjeru sjeverozapad – jugoistok u nekoliko usporednih nizova, koji počinju otočnim planinama, a najviše visine doseže na Durmitoru i u Prokletijama. Dinaridi visinom i dužinom predstavljaju oštar zid prodoru mediteranskih utjecaja u unutrašnjost. Dinara i Dinaridi mlađega su geološkog postanka – izdigli su se u tercijaru (paleogenu), u takozvanoj alpskoj orogenezi.

Prirodna međa

Zajedno s Troglavom i Kamešnicom, kao jugoistočnim dijelom istog masiva, Dinara je prirodna međa između Bosne i Dalmacije. Međutim, kako u vršnom dijelu masiva nema

Utvrdla Glavaš

VERNA ČAPLAR

izrazitih i oštro odsječenih grebena, administrativna granica prati granice nekadašnjih pasišta. Dalmatinci su u prošlosti bili više orijentirani na planinsko stočarstvo od ljudi iz Livanjskog polja i koristili su veći dio planine. Stare kronike svjedoče o tome da su Dalmatinci prije Drugoga svjetskog rata imali na Troglavu i Dinari 500 ljetnih stanova i 135.000 ovaca, a Bosanci 20 stanova i 15.000 ovaca. Pravo ispaše bilo je predmet dugotrajnih sporova, koji su završili tek 1730., kada je na temelju terenskog uviđaja 23. tursko-mletačke granične komisije iz 1721. provedeno definitivno razgraničenje i utvrđena tzv. Močenigova linija (Linea Mocenigo). Veći i niži dio Dinare pripao je Dalmaciji, a manji i viši Bosni. Močenigova linija nije mijenjana više od tri stoljeća, pa je to i danas granica između Hrvatske i Bosne i Hercegovine, a ujedno i vanjska granica Europske unije.

Kao posljedica toga razgraničenja, najviši vrhovi Troglava i Kamešnice našli su se na bosanskoj strani. Na površno rađenim zemljovidima vrh Troglav (1913 m) prikazan je kao granična kota, pa su ga neki smatrali najvišim vrhom u Hrvatskoj, međutim, on se nalazi otprilike jedan kilometar u unutrašnjosti BiH, kao i Konj (1861 m), najviši vrh Kamešnice. Najviša je točka

na hrvatskom državnom području vrh Dinara, visok 1831 metar.

Prirodna obilježja

Najprepoznatljivije geografsko i geološko obilježje Dinare jest njezina nekoliko stotina metara visoka jugozapadna stijena, najviša u Hrvatskoj.

S obzirom na geografski položaj i reljef, u podnožju Dinare miješaju se kontinentalna i mediteranska klima. Kao utjecaj Jadranskog mora, koje je udaljeno pedesetak kilometara, osjeća se blaga klima, a gorski masiv Dinare uvjetuje ostru i hladnu zimu.

Kao i druge planine u kršu, Dinara je uglavnom bezvodna i zato se svaka kap vode od davnine posebno cijenila, pogotovo u njezinim višim dijelovima. Stočari, koji su stoljećima vodili blago na ispašu, znali su za sve stalne i povremene izvore, a kako bi barem djelomično sačuvali zalihe vode za ljetu, kad izvori presuše, uređivali su lokve ili ruje, u kojima se voda zadržavala cijele godine.

Za podnožje Dinare može se čak reći da je bogato vodom. Kod Kovačića nadomak Kninu niza stijenu visoku 22 metra ruši se slikovit slap Krčića – Topoljski buk. Bistro jezerce podno slapa svjedoči o tome da je voda Krčića čista. Ondje je i jedno od izvorišta pitke vode za Knin i okolicu.

Badanj

ALAN ČAPLAR

Vrh Dinara (1831 m)

U gornjem dijelu Krčić tvori slikovit kanjon, a upravo kod Kovačića kanjon prestaje, a vodu Krčića »proguta« Krka, koja na tom mjestu izvire. Već je Petar Zoranić u romanu »Planine« pisao da je rijeka Krka »Dinarina kći«.

Stočarski život

Slici Dinare poseban čar daju ostaci nekadašnjega stočarskog života. Ovce su za dinarskog čovjeka stoljećima bile blago u doslovnom smislu riječi. Ljeti su na ispašu pastiri s ovcama odlazili u planinu, a zimi se spuštali niže, bliže moru. Tako se to činilo stoljećima, pa je tako stvoreno običajno pravo izгона blaga na bogatije pašnjake na sada bosanskoj strani Dinare. S jugozapadne su se strane tim poslom u 20. stoljeću uglavnom bavili kijeovski Glavašani i Validžići, no prije toga bilo je i drugih, poglavito prije Drugoga svjetskog rata. Ipak, oko 1985. taj je kraj gotovo potpuno opustio: mladi su otišli daleko iz svoga kraja i tradicionalno je stočarstvo zamrlo. Domovinski rat samo je ubrzao i priveo kraju proces depopulacije Dinare. Vrijeme će pokazati hoće li se ljudi

ipak vratiti na Dinaru i nastaviti život kakav je ondje postojao prethodnih stoljeća.

Planinarstvo na Dinari

Prije Domovinskog rata Dinaru su planinari posjećivali razmjerno rijetko. Bili su markirani prilazni putovi iz Knina preko Brezovca te iz sela Glavaša i Uništa (u BiH), a jedini planinarski objekt bila je tada skromna planinarska kuća u dolcu Brezovcu (1050 m).

Radi popularizacije Dinare, HPS je s planinarskim društvima Dinara iz Knina i Sinjal 1831 iz Kijeva nedugo nakon oslobođenja Dinare počeo organizirati skupni uspon na njezin vrh. Prvih se godina taj pohod održavao 30. svibnja u povodu Dana državnosti, kao možda najoriginalniji način obilježavanja hrvatske državnosti, i to na najprimjerenijem mjestu: baš iznad kraljevskoga grada Knina, sjedišta starohrvatske države i simbola nove hrvatske slobode, na najvišem vrhu Hrvatske.

Osim toga, u godinama nakon Domovinskog rata na Dinari su stvorene dobre planinarske

Kninska tvrđava, prva kontrolna točka Planinarske obilaznice Dinara

moćnosti: markirani su planinarski putovi iz Knina, Mirkovića i Glavaša, a izgrađeno je i uređeno nekoliko funkcionalnih planinarskih objekata – najprije kuća Brezovac (obnovljena i proširena) i skloništa Martinova košara i Glavaš, a zatim »Zlatko Prgin«, »Drago Grubač«, Dinaridi i Bili cvitak.

U Hrvatsku planinarsku obilaznicu najviši vrh Dinare uvršten je kao kontrolna točka za stjecanje drugog stupnja priznanja (srebrne značke) i kao jedina kontrolna točka na kojoj obilaznik svoj posjet uz otisak žiga mora dokazati fotografijom. U Hrvatsku planinarsku obilaznicu uvršten je i slikovit vrh Badanj, s kojeg se pruža lijep vidik prema najvišem vrhu Dinare i na cijeli sjeverozapadni dio planine.

Novouspostavljenom planinarskom obilaznicom Dinara dobiva nov sadržaj, koji će dodatno motivirati planinare za uspon na najviši vrh Hrvatske i upoznavanje nekih od najljepših mjesta na planini. Naposljetku vrijedi istaknuti da su planinarski putovi i skloništa na Dinari, koje povezuje nova planinarska obilaznica, uređeni uz potporu Ministarstva turizma i sporta u okviru HPS-ova projekta »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura«. U pripremi planinarske obilaznice,

osim planinarskih udruga s područja Šibensko-kninske županije, sudjelovali su i Grad Knin, Turistička zajednica Grada Knina, Kninski muzej te brojni pojedinci. Hvala im svima na tome!

Svečano otvorenje 14. rujna

Planinarska obilaznica Dinara bit će otvorena u subotu 14. rujna 2024. na svečanosti koja počinje u 11 sati na Kninskoj tvrđavi, njezinoj prvoj kontrolnoj točki. Otvorenje planinarske obilaznice na najvišoj hrvatskoj planini jedna je od akcija kojima se obilježava 150. obljetnica organiziranog planinarstva u Hrvatskoj.

Uz prigodni program, toga je dana za sve planinare sa članskom iskaznicom i markicom HPS-a osiguran besplatan ulaz u Kninsku tvrđavu, a planiran je i domjenak. Dnevnik planinarske obilaznice Dinara neće se moći kupiti unaprijed, već počevši od 14. rujna, na dan otvorenja, na Kninskoj tvrđavi.

Hrvatski planinarski savez poziva sve zainteresirane planinare da 14. rujna dođu na Kninsku tvrđavu i sudjeluju u programu otvorenja Planinarske obilaznice Dinara, a zatim i da obidu sve njezine kontrolne točke.

Nova ulaganja u planinarsku infrastrukturu

Uspješno izveden projekt »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura 2023. – 2024.«

Alan Čaplar, Zagreb

Planinarsku infrastrukturu u planinama čine planinarski putovi, planinarske obilaznice, planinarske kuće i drugi objekti uređeni za planinarske potrebe koje za vrijeme boravka u planini koriste planinari. Danas u Hrvatskoj imamo ukupno 160 planinarskih objekata, i to 44 planinarska doma, 74 kuće i 42 skloništa. Tome treba pribrojiti i više od 1600 registriranih planinarskih putova, ukupne duljine veće od 6000 kilometara. Prema procjeni, ukupna visinska razlika na svim registriranim planinarskim putovima u Hrvatskoj iznosi oko 500 km, a za njihov obilazak bi trebalo bi više od 2500 sati hoda.

Svaki planinarski dom, kuća ili sklonište ima posebnosti vezane uz položaj, izgradnju,

vlasništvo, upravljanje i druga obilježja, zbog kojih je nezahvalno i vrlo teško, ponekad čak i nemoguće, davati opće ocjene i zaključke o njima. Slično je i s planinarskim putovima. Međutim, može se reći da je bitno obilježje svih oblika planinarske infrastrukture potreba za kontinuiranim upravljanjem i održavanjem jer su svi objekti uređeni ljudskom rukom izloženi propadanju u nepovoljnim planinskim uvjetima. Osim zimskih vremenskih uvjeta, velik je izazov i njihova udaljenost od urbanih središta i prometnica te druge komunalne infrastrukture.

S druge strane, nemoguće je i zamisliti kako bi izgledalo planinarenje kada u planinama ne bi bilo nikakve infrastrukture. Nema dvojbe da bi

Markacija na planinarskoj stazi na Papuku

kretanje i boravak u planinama bili neusporedivo nesigurniji jer bi se planinari na svakom izletu suočavali s raznim nevoljama. Imajući to u vidu, svatko tko se kreće u planinama trebao bi poštovati trud i rad svih onih nebrojenih entuzijasta koji se skrbe o planinarskoj infrastrukturi. To su većinom markacisti i graditelji planinarskih objekata, ali i brojni drugi planinari i pojedinci koji su svojim angažmanom ili sredstvima bilo na koji način sudjelovali u uređenju planinarske infrastrukture ili mu pridonijeli. Taj rad često ostaje skriven od očiju javnosti, premda su postojanje i funkcioniranje planinarske infrastrukture nedvojbeno važne teme od javnog interesa.

U Hrvatskom planinarskom savezu uređivanje planinarskih putova i objekata organizirano je u Komisiji za planinarske putove, odnosno Komisiji za planinarske objekte. Komisija za planinarske objekte, u suradnji s planinarskim udrugama koje njima izravno upravljaju, skrbi se o izgradnji, uređenju i održavanju planinarskih domova, kuća i skloništa. Na prijedlog Komisije, svake se godine od 2000. putem natječaja za

sufinanciranje obnove, uređenja i izgradnje planinarskih objekata iz sredstava HPS-a namjenski financira nabavu materijala za najpotrebitije planinarske objekte. Ta su ulaganja iz godine u godinu sve veća. Komisija također pomaže planinarskim udrugama u rješavanju raznih pitanja vezanih uz upravljanje planinarskim objektima.

Komisija za planinarske putove ima još razgranatiju djelatnost. Ona vodi cjelovitu skrb o uređenju, obilježavanju i održavanju planinarskih putova u hrvatskim planinama, organizira tečajeve za markaciste i vodi registar planinarskih putova, obilaznica i markacista. Aktivno surađujući s planinarskim udrugama i markacistima, Komisija pomaže u njihovu angažmanu na održavanju putova i signalizacije te opremanju kontrolnih točaka planinarskih obilaznica. Komisija se također skrbi o Hrvatskoj planinarskoj obilaznici i Velebitskom planinarskom putu te planinarima koji udovolje uvjetima obilaska izdaje zaslužena priznanja.

U planinama se, osim registriranih planinara, kreće i velik broj izletnika koji nisu članovi planinarskih udruga, pa skrb o planinarskoj infrastrukturi ima i mnogo širu važnost. Upravo zato, zastupajući interes planinarskih udruga i njihova članstva, HPS kontinuirano, na svim razinama ističe da je planinarska infrastruktura ujedno i izrazito važna javna infrastruktura. Štoviše, budući da su mnoga planinska područja ujedno zaštićena kao nacionalni parkovi i parkovi prirode (Sjeverni Velebit, Paklenica, Risnjak, Velebit, Učka, Dinara, Biokovo, Papuk, Medvednica, Žumberak i Samoborsko gorje), planinarski putovi i objekti ujedno čine i ključnu posjetiteljsku infrastrukturu tih parkova.

Velik vjetar u leđa za zamah u unaprjeđivanje planinarske infrastrukture od 2022. pruža Ministarstvo turizma i sporta, koje je u protekle dvije godine osiguralo i za projekte »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura« na račun HPS-a uplatilo 428.694, odnosno 398.200 eura. U projekciji državnog proračuna za 2025. također su predviđena sredstva za te namjene te se može očekivati daljnja potpora toga ministarstva. Važno je istaknuti da je riječ o strogo namjenskim sredstvima, koja se mogu koristiti isključivo za namjene za koje su predviđena i odobrena, po

Novi planinarski putokazi na Bjelolasci

SIGURNA I ODRŽIVA PLANINARSKA INFRASTRUKTURA 2023/2024

projekt održavanja, uređenja
i opremanja planinarske infrastrukture

unaprijed strogo zadanim uvjetima, a sva neutrošena ili neopravdano utrošena sredstva vraćaju se u državni proračun. Ista načela i uvjeti primjenjuju se i od strane HPS-a prema planinarskim udrugama. O najvišoj razini odgovornosti u korištenju sredstava te kvaliteti projekta i angažmana HPS-a i planinarskih udruga i njihovih članova na uređenju planinarske infrastrukture svjedoči i činjenica da je Ministarstvo turizma i sporta provedbu projekta ocijenilo visokim ocjenama.

U okviru projekta »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura 2023. – 2024.« uređena su ukupno 192 registrirana planinarska puta, ukupne duljine 813 kilometara, odnosno 330 sati i 30 minuta hoda. Materijal, alat i pribor, uključujući i više od 600 gotovih, standardiziranih planinarskih putokaza, dostavili su početkom godine dobavljači izravno planinarskim udrugama koje su na poziv HPS-a iskazale svoje potrebe.

Tijekom projekta nabavljeno je ukupno 5586 pojedinačnih komada materijala, alata i pribora za uređivanje planinarskih putova (od toga 1496 kistova, 618 kantica boje, 592 komada alata (četke, škare, pile, mačete, lopate, sjekire i dr.).

Vrijedno je ujedno istaknuti da su u proteklih godinu dana obnovljeni prekogranični planinarski putovi između Hrvatske i Slovenije, koji su bili prekinuti, a ponovno su dostupni nakon ukidanja schengenskoga graničnog režima. Aktivnost je provedena u suglasju s Planinskom zvezom Slovenije (PZS).

Također, uređenjem registriranih planinarskih putova na planini Dinari omogućeno je njihovo povezivanje u Planinarsku obilaznicu Dinara, od Knina preko vrha Dinare do izvora Cetine i Kijeva, radi popularizacije i turističke valorizacije najvišeg vrha Hrvatske i novog Parka prirode Dinara.

Doprema nove peći u Rossijevo sklonište

Jedan je od rezultata projekta i napredna mrežna aplikacija za vođenje podataka o registriranim planinarskim putovima, izvedenim radovima i angažiranim markacistima. Među ostalim, radi unaprjeđenja upravljanja planinarskim putovima, Komisija za planinarske putove HPS-a uspostavila je lani javno dostupan e-popis planinarskih putova, koji omogućuje planinarskim udrugama da obavijeste druge udruge o ustupanju održavanja puta u svojoj nadležnosti ili namjeri preuzimanja održavanja nekoga registriranog planinarskog puta. Taj protokol omogućuje prijenos nadležnosti za putove na planinarske udruge koje djeluju na području gdje se put nalazi, uravnotežen angažman udruga i markacista na održavanju putova, a time i održiv model upravljanja putovima.

K tome, sredstvima pribavljenima na temelju ugovora između HPS-a i Ministarstva turizma i sporta te vlastitim sredstvima HPS-a nabavljen je potreban materijal, građa, alat i pribor za uređenje 21 planinarskog objekta, u skladu s potrebama i namjenama iskazanim u pozivu na iskazivanje potreba za uređenje planinarske infrastrukture i projektnoj dokumentaciji planinarskih udruga koje njima upravljaju. U proteklom ciklusu bila su to planinarska skloništa Rossijevo sklonište, Šugarska duliba, Ograđenica, Skorpovac, Babino sklonište, »Miroslav Hirtz« na Bijelim stijenama, Duliba (Zelena kuća), Omiška Dinara i »Zlatko Prgin«, domovi »Miroslav Hirtz« u Jablancu, Bijeje stijene u Tuku, Omanovac,

»Umberto Girometta« na Mosoru i Kladeščica na Medvednici te kuće Česmina, Orlove stine, Scout, Sveti Jakov, Na Strahinjščici, »Dragutin Hirc« na Bijelim stijenama i Mrkvište na Velebitu.

Imajući u vidu važnost planinarskih objekata za hrvatsko planinarstvo i sigurnost planinarenja u našim planinama, ističemo da je početkom godine stupio na snagu Zakon o upravljanju nekretninama i pokretninama u vlasništvu Republike Hrvatske. Za planinarske udruge i članstvo taj je zakon važan jer se njime definira upravljanje i korištenje planinarskih objekata na zemljištu uknjiženom kao vlasništvo RH na takav način da se planinarskim udrugama jamči daljnje korištenje tih objekata na neodređeno vrijeme i bez naknade. Uz ostalo, zakonskim su tekstom definirane sve vrste planinarskih objekata te njihova osnovna funkcija sigurnosti, boravka i odmora planinara i drugih posjetitelja, kao i obveze pružatelja ugostiteljskih usluga prehrane, pića i napitaka da planinarima i drugim posjetiteljima omoguće korištenje vanjskih i unutrašnjih sadržaja u planinarskom domu neovisno o tome koriste li njihove usluge prehrane, pića i napitaka.

Markiranje na južnom Biokovu

Također, zakonskim je tekstom uređeno da javne ustanove nacionalnih parkova i parkova prirode te ministarstvo nadležno za državnu imovinu primaju na sebe obvezu investicijskog održavanja planinarskih objekata, a definirana je i izričita obveza javnih ustanova odnosno ministarstva nadležnog za državnu imovinu da osiguraju planinarske objekte koji se nalaze na zemljištu uknjiženom kao vlasništvo Republike Hrvatske. HPS se snažno angažirao za postizanje primjenjivih i održivih rješenja u zakonskom tekstu, a najveću mu je pomoć u tome pružilo upravo Ministarstvo turizma i sporta. Radi izvršenja obveze specificirane člankom 15. stavkom 13. Zakona, HPS je uputio poziv planinarskim udrugama koje upravljaju planinarskim objektima na zemljištu u vlasništvu Republike Hrvatske da dostave ažurne informacije i podatke o svojim objektima. Ti su podaci u zakonskom roku dostavljeni Ministarstvu prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine te javnim ustanovama planinskih nacionalnih parkova i parkova prirode.

Kao sažetu informaciju i pomoć svima koji se skrbe o planinarskim objektima, Komisija za planinarske objekte HPS-a priredila je i na webu HPS-a 2021. objavila Vodič za upravljače i domaćine planinarskih objekata (domova, kuća i skloništa). On sadrži osnovne informacije o stanju, statusu, izazovima, pokazateljima, aktima i strateškim odrednicama za upravljanje planinarskim objektima, ulozi planinarske udruge, organiziranju prihvata posjetitelja i drugim temama od interesa za upravljače i domaćine planinarskih objekata, ali i za sve posjetitelje. Izvršni odbor HPS-a donio je i Operativni program upravljanja planinarskom infrastrukturom, kojim su definirani ciljevi, načela, aktivnosti, uvjeti, kriteriji i prioriteta koji se primjenjuju pri upravljanju planinarskom infrastrukturom, a koji je glavno uporište za ulaganja u planinarsku infrastrukturu.

Predstavnici Ministarstva turizma i sporta s predstavnicima HPS-a na Zavižanu u studenom 2023.

Također, kvalitetnu osnovu za ulaganja u putove i objekte čine Sporazum o dugoročnoj suradnji na razvoju i održavanju planinarske infrastrukture u funkciji turizma i Ugovor o provedbi projekta uređenja i opremanja planinarske infrastrukture, sklopljeni između Ministarstva turizma i sporta i HPS-a, kojima se osiguravaju sredstva potrebna za skrb planinarskih udruga o planinarskim putovima i objektima.

Provedbom projekta »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura 2023. – 2024.« potvrdilo se da HPS raspolaže kvalitetnim i dobro organiziranim stručnim organizacijskim i kadrovskim kapacitetima potrebnima za provedbu zahtjevnih aktivnosti uređenja infrastrukture na terenima kojima je glavno obilježje upravo to što su udaljeni i često odsječeni od svake druge infrastrukture.

Hvala svima koji su na bilo koji način pridonijeli unaprjeđenju planinarske infrastrukture, a ujedno pozivamo sve članove da svojim angažmanom i dalje pridonose uspješnom ostvarenju potrebnih aktivnosti, kojima je cilj sigurna i održiva planinarska infrastruktura.

50 godina od alpinističke tragedije na Kavkazu

Alan Čaplar, Zagreb

Dana 24. srpnja 1974., prije 50 godina, prilikom uspona smjerom Križ Ušbe u sjeverozapadnoj stijeni Ušbe (4710 m) na Kavkazu, dogodila se alpinistička nesreća u kojoj su tragično stradala četvorica istaknutih hrvatskih alpinista – Ante Bedalov, Nenad Čulić, Viktor Tabaković i Urso Vrdoljak. Uspomena na hrvatske alpiniste poginule u ledenoj lavini na Kavkazu 1974. ostala je trajno utkana u sjećanje hrvatskih planinara i alpinista. Hrvatski planinarski savez, Hrvatska gorska služba spašavanja, HGSS stanice Zagreb i Split, PDS Velebit, HPD Mosor i HPD Ante Bedalov te brojni planinarski prijatelji njeguju tužnu uspomenu na svoje

alpinističke učitelje i kolege, prisjećajući se njihova djelovanja i doprinosa razvoju alpinizma u Hrvatskoj.

Na alpinističkom pohodu na Kavkaz u ljeto 1974. sudjelovalo je 15 alpinista iz bivše države, među kojima šestorica iz Hrvatske. Nakon aklimatizacijskog uspona na Elbrus (5642 m), članovi pohoda podijelili su se u tri skupine radi penjačkih uspona u stijenama Čatin Taua, Ulu Taua i Ušbe. Hrvatski alpinisti Ante Bedalov, Nenad Čulić, Viktor Tabaković i Urso Vrdoljak odlučili su se za smjer Križ Ušbe u sjeverozapadnoj stijeni istoimene planine. Smjer koji su odabrali tehnički je vrlo težak (ocjena 5b), a dodatno ga je činio

S pristupa Ušbi 21. srpnja 1974.

Ante Bedalov

Nenad Čulić

Viktor Tabaković

Urso Vrdoljak

složenim naporan trodnevni pristup s opremom za penjanje i višednevni boravak u planini. Uspion su započeli 23. srpnja ujutro i njihovo napredovanje pratili su toga dana sovjetski alpinisti koji su se penjali u obližnjoj Šeldi. Istočno od nje nalazi se Pik Šurovski, u čijoj su stijeni bila trojica Slovenaca. Oni su navečer 24. srpnja ugledali dvije crvene rakete ispaljene iz Križa Ušbe, što je značilo da je hrvatskim alpinistima potrebna pomoć. Te je noći cijelo područje zahvatilo snažno nevrijeme, a helikopter koji je poletio sutradan,

zbog slabe vidljivosti nije mogao ništa obaviti. Vremenski su se uvjeti poboljšali tek 26. srpnja i tada su u donjem dijelu stijene, na snježnoj padini, uočena tijela dvojice poginulih penjača navezana užetom. Bila su to tijela Ante Bedalova i Urse Vrdoljaka. Spašavatelji su ih transportirali u podnožje Ušbe, a istodobno je nastavljeno traganje za drugom dvojicom alpinista. Pronađeno je mnogo opreme, ali uza sav napor, spašavatelji nisu mogli pronaći tijela nestalih penjača Nenada Čulića i Viktora Tabakovića. Tijela Ante Bedalova

Smjer Križ Ušbe

DARKO BERLJAK

i Urse Vrdoljaka prevezena su u Zagreb i Kaštel Kambelovac te ondje sahranjena.

Godine 1981. Planinarski savez Hrvatske organizirao je memorijalni hrvatski alpinistički pohod na Kavkaz i tom je prilikom, 21. srpnja, nedaleko od logora Šelda pod Ušbom postavljena spomen-ploča. Vođa pohoda bio je Darko Berljak, a članovi Đuro Sekelj, Edin Alikalfić, Dragutin Tropčić, Dušan Buinac, Branko Ognančević, Gorazd Barač, Ana Mažar, Ante Bučan i Nenad Pivac. U ljetu 2000. nekoliko se hrvatskih alpinista penjalo u ruskom području Kavkaza (Elbrus) i ponovno se raspravljalo o tragičnoj nesreći i posmrtnim ostacima hrvatskih alpinista, ali i dalje bezuspješno.

Krajem 2011. u Hrvatskom planinarskom savezu zaprimljena je posredstvom Gorske

reševalne službe Slovenije poruka češkog alpinista Jiřija Rezeka, koji je na ledenjaku Ušbe pronašao tijelo nepoznatog poginulog planinara, a nedaleko raznu opremu, među kojom se isticala plastična čitunica sa znakom Gorske reševalne službe Slovenije, te dao podatke o mjestu pronalaska. Na temelju primljenih informacija, HPS i HGSS organizirali su 2012. potragu za posmrtnim ostacima hrvatskih alpinista ispod Ušbe. Potražni tim činili su vođa Darko Berljak, Edin Alikalfić, Dražen Pezer i Hrvoje Kamenjarin. Uz brojne izazove, u toj je potrazi prvo pronađeno tijelo o kojem je javio češki alpinist, koje nije pripadalo članu hrvatske skupine iz 1974., a nakon nekog vremena i tijelo Viktora Tabakovića te još jednog stradalog alpinista. Sažet opis potrage objavljen je u Hrvatskom planinaru br. 10/2012, str. 420

Spomen ploča postavljena nedaleko od logora Šelda 1981.

Ledenjak Ušba 2012. godine

JURI REZEK

Fotografija čuturice pronađene na ledenjaku, koja je bila povod za potragu 2012.

Dijelovi penjačke opreme Viktora Tabakovića

(<https://www.hps.hr/hp-arhiva/201210.pdf>), a akcija je te godine prezentirana i na godišnjoj skupštini Svjetske asocijacije gorskih službi spašavanja (IKAR) u gradu Krynica-Zdrój u Poljskoj. Vlasti pokrajine Svaneti i Gruzijски planinarski savez iskazali su razumijevanje i veliku pohvalu za akciju potrage HGSS-a i HPS-a s ciljem da

pronađu tijela svojih nestalih članova, a Gruzijска nacionalna televizija snimila je film o tom događaju.

Pretragom oko mjesta na ledenjaku gdje su pronađeni ostatci Viktora Tabakovića, nisu bile pronađene nikakve naznake posmrtnih ostataka Nenada Čulića, ali bilo je vrlo vjerojatno da

Prikaz potrage na ledenjaku Ušbe 2012.

DARKO BERLIJAK

Mjesto privremenog ukopa pronađenih posmrtnih ostataka stradalih alpinista u Mestiji ispod Ušbe (2012.)

su negdje blizu, izgledno još pod ledom. Zbog toga je hrvatski potražni tim zamolio gorskog spašavatelja Khergianija, koji živi u Mestiji, da

obavijesti hrvatske spašavatelje ako se na tom dijelu ledenjaka sljedećeg ljeta pojave neki dijelovi opreme ili tijelo, odnosno ako od drugih penjača sazna neku novu informaciju o tome. To se uistinu i dogodilo godinu dana poslije. Kada su se izvan leda pojavili novi posmrtni ostatci, organiziran je njihov transport u dolinu, a pronađeni predmeti omogućili su identifikaciju i potvrdu da je pronađeno tijelo Nenada Čulića. Posmrtni ostatci Viktora Tabakovića i Nenada Čulića morali su prvo biti pokopani u Mestiji, te su angažmanom njihovih obitelji, nakon pribavljanja potrebne dokumentacije, ekshumirani i prevezeni u Hrvatsku te uz sve počasti sahranjeni na grobljima Mirogoj i Lovrinac.

Obilježavajući 50. obljetnicu tragičnog stradanja četvorice hrvatskih alpinista stradalih 24. srpnja 1974. na Ušbi na Kavkazu, predstavnici Hrvatskoga planinarskog saveza, Hrvatske gorske službe spašavanja, HGSS Stanice Split i HGSS

Kod spomen obilježja stradalim alpinistima na Mosoru

Na grobu Ante Bedalova u Kaštelima

Na grobu Viktora Tabakovića na Mirogoju

Stanice Zagreb, planinarskih društava Mosor, Velebit i »Ante Bedalov« te drugi prijatelji i poštovatelji obišli su 24. srpnja 2024. njihova posljednja počivališta na grobljima u Zagrebu, Splitu i Kaštel Kambelovcu te na njihovim grobovima položili vijence i zapalili svijeće.

Nesreća u Križu Ušbe najveća je u povijesti hrvatskog planinarstva i alpinizma. Ante Bedalov, Nenad Čulić, Viktor Tabaković i Urso Vrdoljak

bili su vrlo kvalitetni penjači, sa stručnim nazivom alpinist i alpinistički instruktori. Bedalov je bio pred polaganjem ispita za gorskog spašavatelja, a ostala trojica već su bili gorski spašavatelji. Uspomena na alpinističke učitelje i kolege poginule prije 50 godina u ledenoj lavini na Kavkazu ostat će zauvijek utkana u sjećanje hrvatskih planinara i alpinista.

Neka im je vječna slava i hvala!

Na grobu Urse Vrdoljaka na Mirogoju

Na grobu Nenada Čulića na Lovrincu

Vječna bjelina ispred plavog neba

Damir Šantek, Zagreb

*Uspjeh nije konačan, neuspjeh nije fatalan.
Ono što je važno jest hrabrost da se nastavi dalje.*

Winston Churchill

Moja opčinjenost Mont Blancom datira još iz osnovne škole. Mimi, Boris, Dražen i ja sjedili smo na nogostupu ispred stuba koje su vodile u našu kuću u Rudešu i putovali svijetom u atlasima i enciklopedijama te se igrali uglavnom zemljopisnih kvizova. Glavni gradovi zemalja, njihove zastave, najduže rijeke na svijetu i najviše planine na svijetu. Većinu podataka crpili smo iz dječje enciklopedije »Svijet oko nas«, u dva toma, i sličnih knjiga, koje smo gutali i učili gotovo napamet. U to se doba Mont Blanc navodio kao najviši vrh Europe i njegova slika vječite bjeline ispred plavog neba urezala mi se u pamćenje.

Kako smo rasli, dječje kvizove zamijenili su nogomet, glazba, sviranje i pjevanje u

bendu, izlasci u grad, srednja škola, cure, pisanje pjesama, fakultet, ulazak u svijet odraslih... i ta bjelina ispred plave pozadine s godinama je tonula u zaborav, kao slika što s vremenom blijedi na suncu. Onda sam postupno počeo ulaziti u svijet planinarenja, počeli su se otvarati novi vidici i ta se stara slika počela vraćati u moj život.

U jednom sam je trenutku odlučio iskopati iz sjećanja. Da, ja to mogu, i da – želim se popeti gore, napraviti svoju sliku, koja nikada neće izblijedjeti, bez obzira na to koliko vremena protekne. Tako je došla 2014. Naš je kombi kroz Italiju veselo poskakivao prema Francuskoj. Nakon tjedan dana kombi se kotrljao natrag, veselju nije bilo ni traga, napravio sam svoju sliku

Grandes Jorasses

DAMIR ŠANTEK

Mont Blanca, slikanu gotovo s vrha, i pitao sam se mogu li ostvariti svoj san ili je taj neuspjeli uspon bio samo splet nesretnih okolnosti?

DAMIR ŠANTEK

19. srpnja

Kombi opet veselo poskakuje onim istim cestama, mimo brojnih dvoraca, kroz tunel Mont Blanc, kroz Chamonix, sve do hostela u Saint-Gervais-les-Bainsu, gdje smo spavali i dvije godine prije. Društvo je opuštenije, mlađe i neopterećeno. Ovaj put ne spavamo u podrumu, nego na katu. Vremenska se prognoza kvari. Šetamo Saint Gervaisom, pijemo vino, dobro večeramo.

20. srpnja

Šećem se osunčanim gradom. Ulice, kafići i trgovine prepune su domaćih ljudi i turista. Dan je lijep, ali prema prognozi stiže pogoršanje vremena. Svatko ima svoje razloge za uspon, ali i za odustajanje. Iskristili smo dan i »popeli se« na Aiguille du Midi, na visinu od 3842 m. Penjanje ustvari znači da od Chamonixa do vrha koristimo dvije žičare i dizalo. Bila je to svojevremeno najviša žičara na svijetu, a onda ju je »za glavu« preskočila žičara u Meridi u Venezueli, koja se penje na čak 4765 metara.

Doživljaj je fantastičan! Vidik na sve strane svijeta, s raznih terasa, izravan vidik na Mont Blanc i put kojim sam prolazio prije dvije godine, velik broj ljudi, gužva, turisti, alpinisti koji se penju na okolne stijene i planinari koji odlaze na uspon na Mont Blanc preko ledenjaka Tacula, skloništa Cosmique i Mont Maudita.

Hodamo kroz tunel izbušen u ledenjaku, sunce prži, vjetar ozbiljno ljulja, temperatura iznosi tek 3 °C, a mi uživamo u kratkim rukavima, zaklonjeni od vjetra iza visokog zida. Fascinantna je konstrukcija i oblik cijelog objekta; na njegovom se rubu nalazi potpuno staklena soba, u kojoj stojite na staklu iznad provalije. Unutar objekta izložbene su prostorije s prikazima svih alpinističkih i inih tehnika koje se primjenjuju u planinama te objašnjenje fiziologije tijela pri usponu na velike visine. Na visini Mont Blanca ljudi su na 60 % svojih fizičkih mogućnosti, a na Everestu na tek 30 %. Uokolo se vide planinari koji kao mravi mile po ledenjaku, velika ledenjačka pukotina duboka barem 30, a široka 10

Aiguille du Midi, južni vrh (Piton Sud)

metara, alpinisti koji se osiguravaju i penju po zaleđenim vertikalama ispod i iznad Aiguillea. Uza sve to, mnogi imaju poteškoća s disanjem, mokrenjem, plućima, glavoboljom, mučninom. Gledamo dijete kojem je zlo i koje roditelji hitno spuštaju dizalom, alpinista koji se grči od bolova u trbuhu... šutke gledamo i sunčamo se uz pogled u daljinu prema Monte Rosi.

Spustili smo se u grad i u uredu planinarskih vodiča Chamonixa saznali da su svi usponi otkazani. Šok i nevjerica, devet pogleda – devet misli, odustajemo. U društvu vlada komorna atmosfera. Nakon povratka u hostel pakiramo se za Zagreb. Smještaj u domu Goûteru, na visini od 3835 m, gotovo je nemoguće dobiti, pa su izgledi za uspon neki drugi dan jednaki nuli. Dom Tête Rousse, koji je 668 m niže, na 3167 m, također je pun. Prognoza je nepovoljna i prepuštamo se, kako

Na usponu prema vrhu

tko, vinu ili pivu, i svatko tu situaciju proživljava na svoj način. Imamo još dva pričuvena dana i možda se vrijedi nadati. Neki su sretni što smo odustali, jer ih je strah, jedni fantaziraju da će se vrijeme nekim čudom ipak popraviti, drugi su ljuti, treći bijesni, četvrti mumljaju nešto sebi u bradu, prati se prognoza svakih pola sata, provjeravaju planinarski domovi kako bi se doznalo je li tko odustao i hoće li se osloboditi kakva mjesta... cinična prepucavanja i dobacivanja... šutnja, prkos... ja ću se vratiti, moram se popeti gore... zafrkancija na moj račun da ću se opet morati rastati, dobiti dijete, promijeniti posao i preseliti se, kako bih se treći put pokušao uspeti, jer sve se to dogodilo između prvog i ovog neuspješnog pokušaja. Nekima dva pričuvena dana ne znače ništa jer su se prepustili potpunoj rezignaciji, neki u njima ipak vide svjetlo na kraju tunela.

21. srpnja

Doručujemo, pijemo kavu i završavamo pakiranje za Zagreb. Nekako odugovlačim, teško se mirim s još jednim promašajem. Usred ispijanja

duge, jutarnje kave Irena javlja da se na Goûteru oslobodilo 10 mjesta i da se vremenska prognoza popravlja. Davorin i ja skačemo po sobi kao djeca, međutim, dok smo se uspjeli spojiti i nazvati radi rezervacije, preostala su tek četiri mjesta, koja ipak rezerviramo. Prognoza je bolja, u subotu 50 mm kiše, a u gornjim dijelovima 60 cm novog snijega, nedjelja -5°C i 7 cm novog snijega. Grozničavo vrtimo rezervacije u očekivanju da će se pojaviti još pet slobodnih mjesta. Društvo se podijelilo. Miro, Davorin i ja forsiramo i uvjeravamo ostale da svakako moramo krenuti prema gore, Mario & Mario, Igor i Edi šute i misle svoje, Nikola ide, a Franjo pristaje. Bez rezervacije domari ne puštaju planinare u dom, zapravo, i ako uđeš, izbacuju te bez obzira na doba dana ili noći i vremenske prilike ili neprilike, što se potpuno kosi s planinarskom etikom, ali to je biznis, a ne etika. Planina je samo slučajno ovdje.

Dan provodimo u ništavilu. Gleda se prognoza, prate rezervacije na Goûteru. Bauljamo u grupicama Saint Gervaisom, donose se novi zaključci. Nadamo se da će biti još otkazivanja rezervacija

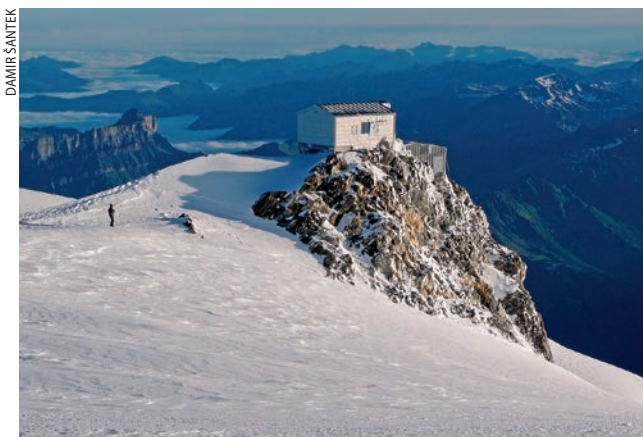
Osigurani dio puta

jer vremenska prognoza baš i nije osobita. Davorin i ja pijemo vino, Nikola nam se pridružuje i pije pivo za čiju se proizvodnju upotrebljava voda iz ledenjaka. Dolaze i ostali, i opet počinje podjela, jer premda smo se ujutro suglasili da čekamo i da ćemo napraviti sve kako bismo se pokušali popeti, tijekom dana neki su opet odustali od te ideje. Izbio mi je herpes. Organizam mi se podsvjesno buni u stresu jer sam u strahu od ponovnog odustajanja, kao i prije dvije godine, a i cijela situacija, razjedinjenost i promjene stavova užasno mi idu na živce. Iz hostela zovu da moramo napustiti sobu ako ostajemo i preseliti se u drugu, kao da nam nije dosta neuspjeha, nesloge i iščekivanja. U toj napetoj atmosferi, stanja »biti ili ne biti«, samo zahvaljujući pristojnosti nije došlo do ozbiljne svađe. Pri selidbi gledamo Goûterovu stranicu i evo čuda, otvorilo se još pet mjesta, čime se zatvara ovo poglavlje agonije. Naravno, vrijeme se kvari, ali ponovno smo složni i odlučujemo da idemo prema vrhu, pa dokle stignemo. Prvi dan, pri usponu do Goûtera, prvo bi nas trebala prati kiša, gore bi trebao padati snijeg, a pri silasku nas opet

očekuje kiša. Nije baš nešto, ali vidjet ćemo što će vrijeme donijeti. Miro stalno govori kako će vrijeme biti lijepo, sunčano i da ćemo se svi bez problema popeti.

22. srpnja

Još jedan dugi dan u Saint Gervaisu. Dva dana u tom gradiću, bez ikakvih aktivnosti, na neki su

Sklonište Vallot (4362 m)

Mont Blanc, najviši vrh Alpa

način odmor, unatoč stresu, ali potpuno suprotan mojem načinu »trošenja« vremena. Noćas je padala kiša. Svi su pogledi usmjereni ka nebu, prema planini koja se ne vidi jer je cijela zastrta oblacima. U gradu je unatoč lošem vremenu ludnica jer na brdu iznad njega završava dionica Tour de Francea Albertville – Saint Gervais. Putujući cirkus oko kojeg se vrti mnoštvo ljudi i još više novca. Grad je prepun biciklista amatera koji sanjaju o Touru jednako kao što mi sanjamo o Mont Blancu. Prodaju se originalne majice Toura, čuturice, šalice, privjesci... Besplatnom žičarom vozimo se na brdo iznad grada. Uz cestu kojom će proći biciklisti nalaze se kamperi, navijači, auti, šatori, njome se voze isključivo sponzorska vozila i sve je pomno organizirano – osim vremena. Počinje kiša. Zbog mase ljudi, teško je uopće pronaći mjesto s kojeg se dobro vidi staza. Sve je puno navijača, zastava raznih zemalja. Svi timovi imaju posebno uređene autobuse, prateća vozila, nevjerovatno i na neki način fascinantno.

Toliko iščekivanja, a biciklisti prođu pored tebe u djeliću sekunde, i to ako se izboriš za mjesto pored ceste. Kod cilja je golem monitor

na kojem se prati utrka. Sve su pokretne birtije krcate, svaka sa svojim televizorima, svi trube, sviraju, deru se i urlaju. Guram se kroz gomilu, taman da stignem vidjeti pobjednika kako ulazi u cilj a francuske navijače osobito je razveselilo što je pobjednik bio Francuz Romain Bardet. Sve je trajalo nekoliko sekundi, pa onda još nekoliko minuta za ostale glavne vozače, uz koje dolaze auti i motori. Odjednom svi odlaze i ciljna je arena nakon goleme gužve potpuno pusta.

Kiša se pojačava, a samo sam u kratkim rukavima. Ljut na sebe i svoju brzopletost, spuštam se žičarom. Žičara je putem stala, zatresla se, i nakon nekog vremena krenula, kao da je sve potpuno normalno. Tour de France skratio nam je taj dan iščekivanja. Predvečer slijedi pakiranje. Svega treba uzeti što manje, a opet dovoljno, da štogod ne usfali.

23. srpnja

Tramway du Mont Blanc više je od stotinu godina stara željeznička trasa, posebna po tome što se u sredini, između tračnica, nalazi zupčasta letva. Pruga je otvorena 1907., najviša je u Francuskoj

i četvrta po visini u Europi. Dugačka je 12,4 km, a svoju najvišu točku doseže na visini od 2372 m, na stanici Nid d'Aigle (Glacier-de-Bionnassay).

Vrijeme je odlično, no nitko se to ne usudi naglas izreći, kako ne bi »zacoprao«
nebo. Upravo je nevjerovatno kako u takvim situacijama svi naglo postajemo praznovjerni. Pomirili smo se s time da ćemo pokisnuti, samo neka to bude što kasnije. Do Tête Rouse penjemo se krajolikom koji nikoga ne može impresionirati. Brojne smeđe, odlomljene stijene, pomalo nejasna staza i ostaci ledenjaka prljavobijele boje.

Popeli smo se do ledenjaka Tête Rouse, na čijem se rubu nalazi kućica u kojoj Nepalci provjeravaju rezervacije za planinarske domove. Ako ih nemate, ne puštaju vas dalje. Kampiranje je zabranjeno, no kod planinarskog doma Tête Rouse razapeto je nekoliko šatora. Praktički ravna površina pod snijegom lako se prelazi i nakon kratkog uspona dolazi se do »kuloara smrti«. Širok je 40-ak metara i uglavnom prekriven snijegom. Preko njega vodi uska staza. Problem je u tome što se po kuloaru s velike visine velikom brzinom kotrlja kamenje, pa ako nemate sreće, na tom mjestu vaš put završava. Kuloar se prelazi više osluškujući nego gledajući. Partner sa strane više stani, kreni, ubrzaj... Trčati se ne može jer je staza uska i skliska, te se lako može poskliznuti i strovaliti niz padinu. Kamenje se kotrljalo u oba smjera, a na povratku je kamen veličine frizbija proletio zrakom i fjuknuo možda metar-dva iza Igora, ostavivši nas sve bez daha.

Nakon kuloara smrti počinje strm uspon do doma po Grand Couloiru – velikom kuloaru u kojem stijene nisu čvrste, pa ih je lako pomaknuti i izbaciti iz ležišta. Kaciga je ovdje stvarno vrlo važan dio opreme. Budući da je puno planinara, nije ni čudo da kamenje leti na sve strane, a pored nas fjuknuo je i jedan cepin! Na početku i na kraju uspona postoje sajle za osiguranje.

Vrijeme se polako, ali neminovno kviri, no mi smo zadovoljni već i time što smo izbjegli veliku i obilnu kišu, i što je podloga po kojoj se uspinjemo još uvijek razmjerno suha. Kad se staza gleda odozdo, stvarno djeluje strmo, no uspon prolazi više-manje mirno i bez stresa. Odmorni smo i ništa nam nije teško. Kad smo stigli do staroga, napuštenoga Gôûtera, navlačimo dereze,

a posljednje korake do doma prelazimo uz već potpuno loše vrijeme. Prije dvije godine, posve nesvjesno, po lijepom vremenu, u naletu djetinje opčaranosti ljepotom i srećom, dvojica iz ekipe su ubrzala, lagano potrcala prema domu, i tamo je za njih završio uspon. Dok smo mi sutradan ujutro krenuli prema vrhu, oni su nas samo pozdravili mahanjem.

Kad smo se smjestili u domu, kao po naredbi neke više sile, počeo je padati gust snijeg i puhati više nego ozbiljan vjetar. Šutke se gledamo, zadovoljni, i u šali se pitamo tko je za nas zapalio svijeću na Kamenitim vratima. Prepakiravam opremu, pokušavam izbaciti višak, sve ono što će mi nepotrebno otežati ruksak. Ovo mi mjesto baš ne odiše dobrim sjećanjima. Prije dvije godine nikako nisam mogao zaspati, čak ni s tabletama za spavanje. Imao sam osjećaj da se gušim i kopr-cam kao riba na suhom. Noć sam proveo u polusjedećem položaju, koji mi je davao lažnu nadu da ću tako lakše doći do zraka. Sad ležim u polusnu i dremuckam. Mislim da će ovaj put sve ipak

Autor Damir Šantek na Mont Blancu (4810 m)

Iznad oblaka

biti drugačije jer sam lakši, imam više iskustva, ekipa je bolja, dobro sam večerao, za razliku od tada, kad mi nije bilo do hrane, i s pozitivnim mislima tonem u san.

24. srpnja

Nebo je zvjezdano, nije prehladno, temperatura je -8°C , nema vjetra, diže se dobra energija.

DAMIR ŠANTEK

Na usponu

Svjetleća zmija čeonih svjetiljaka polako vijuga planinom. Zadnji sam u navezu i imam osjećaj da idemo prilično brzo, što nam ostavlja više vremena za uspon i eventualne neočekivane situacije. Do planinarskog skloništa Vallot, na kojem nas sustiže izlazak sunca, hodamo bez ikakvog problema, jednoličnim ritmom. Prije dvije godine bili smo sporiji i neki su već ovdje trebali ozbiljniji odmor. Zbog toga smo tada ušli u utrobu skloništa, koje kao da nam je pojelo vrijeme i snagu, a nije zauzvrat pružilo nikakav odmor i oporavak. Pokušavam jesti sendvič, ali ne ide, imam osjećaj kao da je gumen, nejestiv, odvraćan. Nema veze, nisam se ni nadao ičem drugom. Proteklih sam se dana punio hranom i energijom, možda i malo pretjerano. Za donji dio uspona pripremio sam sendviče, a za gornji energetske pločice i gelove. Kako se povećava visina, tako mi se hrana sve više gadi, pa čak i energetske pločice postaju nešto što s naporom stavljam u usta.

Međutim, unatoč tome, ovaj je put sve drugačije. Nastavljamo sporije zbog veće visine, ali dobrog raspoloženja i puni snage. Naravno, povremeno zastajemo i odmaramo se, ugođaj je

Planinarski dom Goûter (3815 m)

dobar, vrijeme također, i svi smo nakon razmišljanja misli u Saint Gervaisu na istoj valnoj duljini, usredotočeni i sigurni u uspjeh. Dolazimo do mjesta gdje smo prije dvije godine stali, poslali planinu i okrenuli se natrag prema Goûteru. Bili smo prespori, vremenska prognoza nije obećavala ništa dobro, snaga nam je kopnjela, a

da smo nastavili, možda bi se i popeli, ali kako bismo se spustili, bilo je pitanje svih pitanja, na koje nije bilo razumnog odgovora. Bilo je jasno da je u tom trenutku povratak bio jedina razumna odluka. Prelazimo preko vrha Grande Bosse, na 4513 m, pa preko višega, Petite Bosse, od 4547 m, penjemo se po žiletu i prolazimo pored Rocher

Greben Savojskih Alpa s vrhom Aiguille du Midi (u sredini)

de la Tournette (4677 m). Desno je Italija, lijevo Francuska, sve teče kontinuirano, bez stresa i evo nas na vrhu. To je vrh? Nema dalje?

Vršna je kupola prilično velika, obilježena tek malim križem. Davorin i ja skačemo u zrak s »daj mi pet«, koga briga za visinsku! Ovdje bi bilo prekrasno rasprostrijeti deku i napraviti piknik, kad bi mi na takvim visinama bilo do jela. Kako je velika razlika od dana do dana, od ekipe do ekipe, od psihofizičkog stanja euforije i snage do depresije i nemoći, od dobrih do loših vremenskih uvjeta i prognoza... sve to uvjetuje uspjeh ili neuspjeh.

Vraćamo se razmjerno brzo, praktički istim putom, prvo u euforiji i pod adrenalinom, a onda sve polaganije i pažljivije, jer je snijeg omekšao. Veselje i adrenalin postupno su se izgubili i slijedi beskonačno tapkanje po beskrajnoj bjelini i čekanje kad će se u daljini pojaviti srebrna opna svemirskog broda spuštenog u bjelinu masiva Mont Blanca. Imam osjećaj da se izmjestio, pomaknuo, udaljio, kako bi silazak trajao što duže. Naravno, Goûter se od rane zore nije pomaknuo ni za milimetar, već su moja očekivanja bila nerealna.

Uzeo sam litru čaja i dvije litre vode. Rijetko se staje na duže vrijeme, u mijehu se voda zamrzava,

zapravo, premalo pijem i taj sam dan ustvari potpuno dehidrirao. Nakon kratkog odmora u domu nastavljamo nizbrdo po zaleđenim, strmim stijenama, s derezama na nogama. Teške gojzerice postaju još teže, škripa dereza po kamenju iritira zvučne kanale kao gramofonska igla kad grebe po gramofonskoj ploči. Koncentracija je na razini i tu dionicu, kao i kuloar smrti, prelazimo bez teškoća. Nakon doma Tête Rousse dolazi najlakši dio, spust u zavojima po relativno urednoj stazi. Postupno sam pri silasku natukao palac desne noge, nokat je poplavio i sigurno će otpasti. Noge su izdržale bez poteškoća, ali pri silasku se pojavio onaj dobro poznat osjećaj bezvoljnosti, koji treba pobijediti, što nije baš uvijek lagano. Počinje i kiša, koja se pretvara u pravi pljusak, pa se najlakši dio staze pretvara u najteži, ali to zapravo više i nije jako važno.

Na povratku kući kombi je veselo poskakivao autocestom, zadovoljstvo je izvirivalo iz svakoga kutka, kao i neugodan miris najboljih francuskih sireva iz moje vrećice, međutim, dok sam gledao kroz prozor nepregledna obrađena polja uz autocestu, mučila me jedna misao: san o usponu na Mont Blanc ipak je uzbudljiviji nego sam uspon.

Uspon na Veliku Rudoku, najviši vrh Kosova

Tomislav Gračan, Zagreb

Ove sam godine na svoj poslovni put u Sjevernu Makedoniju otišao prije nego inače, već u lipnju. Obično putujem u rujnu. Gotovo svako putovanje u Sjevernu Makedoniju bilo je i prilika za planinarenje. Planine te zemlje ne samo što su prelijepe, već su i vrlo visoke. Poznato je da su vrhovi makedonskih planina bili u bivšoj državi visinom odmah nakon slovenskih Alpa.

Obveze koje sam imao u Skoplju dogovorene su za četvrtak i petak, što mi je omogućilo da za vikend odem na planinarenje. Budući da nikad nisam bio na Kosovu, a ni na Šar-planini, ideja o usponu došla je sama od sebe. Pokušat ću se popeti na najviši vrh Kosova, Veliku Rudoku (alb. Rudoka e Madhe), i to s kosovske strane.

U petak popodne, kad sam obavio poslove u Skoplju, sjedam u unajmljeni automobil i odlazim u kosovski grad Prizren. Od Skoplja do Prizrena ima oko dva sata vožnje. Prizren je šarmantan, užurban grad od oko 85 tisuća stanovnika.

Drugi je po veličini na Kosovu. Nalazi se na jugu države, na obalama rijeke Prizrenske Bistrice i u podnožju Šar-planine. Blizu grada su albanska i makedonska granica. Ulicama dominiraju mladi ljudi. Ni u jednom europskom gradu nisam vidio toliko mladih kao ondje, što i ne čudi ako znamo da je prosječna dob stanovnika Kosova samo 32 godine. Za usporedbu, prosječna je dob stanovnika Hrvatske 44 godine.

Prema informacijama koje sam prikupio s nekoliko stranih blogova, na Veliku Rudoku s kosovske strane vodi samo jedan označen planinarski put, koji počinje kod hotela i skijaškoga centra Arxhen blizu sela Broda. To je mjesto od Prizrena udaljeno 50 kilometara ili oko sat vremena vožnje. Budući da je vrlo vruće, na planinu ću krenuti sutradan, vrlo rano, najkasnije u pet sati.

Iz hotela u kojem sam odsjeo u Prizrenu krećem prema planu. U gradu i na cesti nema nikoga. Prolazim kroz mjesto Dragaš i nastavljam

Skijalište Arxena u blizini Broda

TOMISLAV GRAČAN

prema zanimljivom šarplaninskom selu Brodu (1389 m). U njemu danas živi oko 1500 stanovnika, od kojih većinu čine Goranci ili Gorani, slavenska etnička zajednica islamske vjeroispovijesti. Svoj jezik, odnosno dijalekt, nazivaju našenski, a najbliži je makedonskom ili staroštokavskom srpskom jeziku. Na ulazu u selo prestaje asfalt i put kroz selo nastavlja se cestom popločanom betonskim pločicama kakve se najčešće koriste za prekrivanje trgova, parkirališta ili dvorišta. Cesta je uska, dovoljna za prolazak jednog automobila, a provlači se između kuća, koje okružuju visoki zidovi. Izvan sela nastavlja se asfaltna cesta i odande se jasno vide hotel i skijalište.

U 6 sati stižem na parkiralište pored hotela. Veliko je, ali na njemu nema nijednog parkiranog automobila, pa zaključujem da hotel ne radi.

Okružen sam Šar-planinom. Sve oko mene izgleda mirno i uspavano. Masiv Šar-planine proteže se kroz tri države, Sjevernu Makedoniju (56 %), Kosovo (43 %) i Albaniju (1 %). Dug je oko 80 kilometara, a najveća mu je širina 30 kilometara. Površina masiva je oko 1600 km²,

po čemu je jedan od najvećih na Balkanu. Prosječna mu je visina impresivnih 2200 metara. Sedamdeset je vrhova viših od 2000 metara, od toga 30 viših od 2500, a tri viša od 2700 metara. Najviši je Titov vrh, 2747 metara.

Cijela je Šar-planina ispresijecana riječnim i potočnim dolinama, a vode se slijevaju uglavnom u Bijeli Drim i Lepenac. O bogatstvu vodom govori i 25 ledenjačkih jezera te više od 200 izvora. Zahvaljujući obilju vode i golemim pašnjacima, na Šar-planini se oduvijek uzgajala stoka, a uz nju idu i šarplaninci, stara pasmina pasa koja se u tim krajevima smatra vrijednim i snažnim čuvarom stada.

U opisima na blogovima onih koji su pohodili Veliku Rudoku najsnažnije me se dojmilo to što su svi koji su je posjetili ljeti nailazili na stada ovaca koje su čuvali ti golemi psi. A ti psi nisu bili prijateljski raspoloženi prema pridošlicama. U svim tim slučajevima autore bi od pasa spasio pastir, koji bi se odnekle pojavio i otjerao pse prije no što bi ih napali. Moja se jedina zabrinutost pri odlasku na to planinarenje odnosila na mogući

Kanjon Brodske rijeke

TOMISLAV GRACAN

Šutmansko jezero

susret s neprijateljski raspoloženim šarplanincima. Nadao sam se da ću ih uspjeti izbjeći ili, ako već naletim na njih, da će se pastir brzo pojaviti.

Put na Veliku Rudoku počinje odmah iza hotela Arxhen i najprije se vrlo strmo uzdiže servisnom cestom skijališta do prve postaje žičare. Zatim skreće prema jugu, na planinarsku stazu koja vodi desnom stranom kanjona Brodske rijeke. Staza je vidljiva i markirana, no razmak između markacija prilično je velik, pa je korisno što imam GPS trag.

Uspinjem se vrlo brzo, oko mene je mirno i tiho, tek poneki leptir ili neka druga buba. Uza samu stazu često nailazim na izvore vode. Preko puta kanjona primjećujem velik, lijep slap, no ni na jednoj karti koju sam poslije pregledavao nisam našao njegovo ime.

Nakon otprilike pet kilometara hoda osjetio sam snažan miris stoke, no nigdje je nisam vidio. Znam da će ondje gdje je stoka biti i šarplaninci, pa oprezno hodam dalje. Nakon stotinjak metara kanjon se širi, a na njegovu dnu, uza samu rijeku, zapažam betonsku građevinu bez

krova oko koje pase desetak konja i stado ovaca. Planinarska staza spušta se u kanjon i prolazi vrlo blizu građevine, pa se osvrćem oko sebe i gledam mogu li kako izbjeći prolazak tim putem. Kanjon se uzdiže iznad mene još kojih 150 metara nadmorske visine, a budući da teren nije težak za hodanje, vjerujem da ću stoku i šarplanince najbolje izbjeći tako da se popnem više i prema samom rubu kanjona, i tako zaobiđem potencijalno opasan dio puta.

Po mekanjoj i razmjerno strmoj travi penjem se stotinjak metara smjerom kojim sam naumio, i nastavljam prema svojem cilju. Prešao sam tako oko jedan kilometar zaobišavši građevinu i njezine stanovnike a da me nisu primijetili, te se počeo postupno spuštati s ruba kanjona, koji ubrzo i završava na golemoj visoravni. Visoravan se zove Šutman, nalazi se na visini od oko 2100 metara i jedna je od najvećih u Europi. Na njezinu samom početku nailazim na prvo ledenjačko jezero na svom putu, Šutmansko jezero, jedno od najvećih na Šar-planini. Dugo je oko 160, a široko oko 100 metara.

TOMISLAV GRAČAN

Jahači

Nakratko zastajem pored jezera i odma-ram se uživajući u promatranju jezera i okolnih vrhova. Nastavljam prateći stupove koji označavaju smjer puta, postavljene na svakih stotinjak metara. Nakon nešto više od jednoga kilometra nailazim desno na poveći kamen na kojem velikim slovima piše »Rudoka« i strelicu koja upućuje prema jugoistoku. Od tog mjesta dalje više ne vidim stupove koji imaju ulogu planinarskih markacija, a trava ne otkriva uhodanu

stazu kakvu sam pratio dosad. Provjeravam GPS trag, gledam uokolo i tada na kojih 200-tinjak metara od sebe ugledam dva konjanika koji se kreću prema meni.

Stojim i čekam da mi se približe, podižem ruku u znak pozdrava, a oni jednako uzvraćaju. Kad su stigli do mene, vidim da je jedan mlađi, a drugi stariji. Nemaju nikakav teret na konjima, izgledaju kao da uživaju u obilasku pašnjaka. Još jednom pozdravljam i kažem samo jednu riječ: »Rudoka?« Obojica sliježu ramenima, a stariji upita: »Madhe?« Potvrđujem glavom da je to ono što tražim, a on mi pokazuje prema vrhu udaljenom koji kilometar od nas u smjeru u kojem me upućuje i strelica na kamenu. Kažem mu: »Madhe, Madhe!«, a on pokaže desno od sebe i reče: »Makedonija«, te zatim ravno ispred sebe i kaže: »Kosovo«. Zatim pokaže prstom prema meni. Stavim ruku na prsa i kažem: »Croatia«. Obojica zadovoljno kimnu glavama i nastave svojim putom.

Moj se put nastavljao u njihovom smjeru pa sam polako krenuo za njima. Iako nisu jahali brzo, odjednom su mi nestali iz vidokruga. Pomislio sam kako bi bilo baš lijepo imati konja i njime obilaziti vrhove Šar-planine, jer teren je idealan za jahanje.

Vidik s vrha

TOMISLAV GRAČAN

Ubrzo stižem do grebena Zlipotoka, koji se može zaobići ili se njime može nastaviti do Prvog vrha, visokog 2635 metara, a onda se može blago sići s njega i nastaviti nešto više od jednog kilometra prema Velikoj Rudoki (2660 m).

Nastavljam grebenom, koji je za razliku od travnate okolice, prekriven grubim škrljencem. Brzo ga prelazim i izlazim na Prvi vrh. S njega vidim Rudoku, koju baš zatvara oblak. Zadržavam se tek nekoliko minuta radi fotografiranja i nastavljam prema svojem cilju.

Kad sam stigao na Rudoku, bila je djelomično zatvorena oblakom. Kao i Prvi vrh, prekrivena je škrljencem. Na vrhu se nalazi stup koji označava granicu između Kosova i Sjeverne Makedonije. Pored kamena, na povećoj kamenoj ploči, ispisano je ime vrha i njegova visina.

Oblaci se postupno dižu i otvaraju se vidici na sve strane. Na makedonskoj strani vidim Crno jezero, a vide se i gotovo svi važniji vrhovi Šar-planine. Vidik seže na makedonsko, bugarsko, grčko, albansko i kosovsko gorje. Fotografiram,

presvlačim se, odmaram i jedem ostatke bureka koji sam jučer kupio u Prizrenu.

Na silasku ću ići mimo grebena Zlipotoka, kako bih što lakše došao do visoravni Šutman. Ponovno prolazim pored Šutmanskog jezera i pitam se je li se stado ovaca pomaknulo s mjesta na kojem je bilo kad sam išao prema vrhu. Ubrzo s ruba visoravni primjećujem da su sve životinje i dalje na istom mjestu, što me čini zadovoljnim jer uz gornji rub kanjona mogu ponovno neprijetno zaobići životinje. Ostavljajući za sobom taj kritični dio puta, uživam bezbrižno hodajući prema hotelu.

Stižem nešto prije podneva. Uspon na Veliku Rudoku, putom kojim sam išao, dug je 23 kilometra, a svladava oko 1400 metara visinske razlike. To je nešto dulje i više od GPS traga koji sam imao, no onaj tko je napravio taj trag nije zaobilazio pse i penjao se na Prvi vrh.

Iznenaduje me što restoran hotela radi. Za nekoliko stolova sjede ljudi i jedu. Ostajem na ručku prije povratka u Prizren, kako bih se odmorio i sredio dojmове.

Uzdužna tura Omiškom Dinarom od Piska do Omiša

Nedjeljko Fistonić, Omiš

Već sam dugo planirao prijeći cijeli greben Omiške Dinare u jednom danu.

Dobro poznajem tu planinu i sve njezine ljepote, od Ferate u Omišu do Puta života iznad Piska i Vruje. Ne samo što sam radio na održavanju starih putova, već i na trasiranju i markiranju novih. Na putokazima nema podatka o vremenu potrebnom za prelazak cijelog puta od Galine vale iznad Piska, s Jadranske magistrale, do Planova u Omišu, ispod Fortice na Cetini. Prema izračunima napravljenima u PD-u Imber

u Omišu, za takvo što trebalo bi oko 13 sati, što odgovara zbroju mojih mjerenja pojedinih dionica. Zaključio sam da dobra ekipa može cijeli put prijeći za jedan dan.

Aktivnosti na putu od Omiša do Piska, odnosno Omiškoj transversali, kako su ga nazvali članovi PD-a Imber, traju već duže vrijeme. Više se puta u posljednje dvije godine planirane uzdužne ture nisu ostvarile. U razgovoru s drugim članovima zaključio sam da nitko nije prešao cijeli put od Galine vale do Planova.

Na vrhu

NEDJELJKO FISTONIĆ

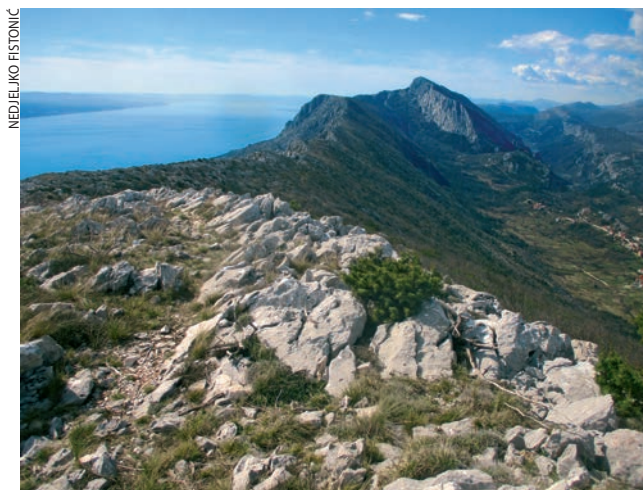

Krševiti greben Omiške Dinare

Prvi put sam to pokušao učiniti s HPD-om Biokovo iz Makarske. Oni su postavili još veće zahtjeve. Njihov je cilj bio prijeći sve, od Omiške ferate do Puta života, a mene su, kao dobrog poznavatelja Omiške Dinare, pozvali da im budem vodič. Prihvatio sam taj izazov. Budući da s njima mnogo planinarim i poznajem njihove mogućnosti, ocijenio sam da možemo svladati taj izazov. Na početku ferate, u Planovu, okupilo nas se sedmero. Antiša Srzić, predsjednik HPD-a Biokovo, provjerio nam je svima pojase i uz sajlus se penjao posljednji. Počelo je dobro. Nismo se dugo zadržavali na Fortici, iako sam morao reći nekoliko riječi te s Kule pogledati Omiš i sve ljepote toga predivnog grada.

Nastavljamo planiranom rutom do crkve sv. Vida. Poslije kraćeg odmora nastavljamo grebenom do Kosmatice. Nije to više planinarski put, kao do Sv. Vida, nego predivan greben. Na pojedinim mjestima treba se pomoći rukama, a brzina kretanja jako se smanjuje. Manja se

skupina odvaja, a ostali prilično zaostaju. Tončiju se raspala cipela. Uspio ju je nekako popraviti i doći do Kosmatice.

Vidik s južnog dijela Omiške Dinare prema vršnom dijelu

Krajnji južni dio Omiške Dinare kod Vruje

U 13:40 stižemo na Kosmaticu. Izrazito je vruće. Tonči, Svjetlana i Dado još su na Vetriću odlučili da će se s Kosmatice spustiti u Mimice. Vito nam na Kosmatici govori da je jučer mnogo radio te da bi i on odustao. Tako smo ostali samo

Antiša i ja. Na kraju se skupina od šestero planinara spustila u Mimice, a ja sam nastavio hodati do Puta života i spustio se u Pisak.

Preostalo mi je da krenem sam ili da složim novu ekipu. S obzirom na to da moja kći ima produžene praznike i dolazi iz Zagreba u Pisak, odlučili smo da s njom i rođakinjom Majom, s kojima sam planinario nekoliko još zahtjevnijih tura, pokušam 1. lipnja prijeći cijeli put.

Na moru je jugo, a bit će i prilično vruće. Majin suprug Hrvoje zadužen je da nas odveze u Galinu valu i dočeka navečer u Planovu, odnosno Omišu. Krećemo iz Gornjih Fistonića – Piska u 6:45. Sve ide prema planu. Svatko je od nas ponio po tri-četiri litre vode i hranu za cijeli dan. Put do Privorca bio nam je zagrijavanje. Bilo je pokušaja obilaska Velike špilje, ali poznajući put koji nas čeka, nisam se složio da trošimo snagu izvan staze. Ne zadržavamo se na Privorcu, već produžujemo prema Šataricama (642 m), najvišoj točki na Putu života. Kratak odmor, fotografiranje i nastavljamo prema Kozjaku (722 m).

NEDELJKO FISTONIĆ

Nadohvat jadranskog plavetnila

Prolazimo Smričicu, Kosirevac, Pas, Biline stine, Ščape, Lokvice i dolazimo na Kozjak, najljepši vrh Omiške Dinare. Nalazi se iznad naselja Marušića, a pruža predivne vidike na sve strane. Posebno me impresioniraju uvale i rtovi Omiške Rogoznice, Pisak, Marušići, Mimice, Medići, Ivašnjak i Ruskamen. Dobro se osjećamo, iako je jugo prilično jako. Prelazimo preko Kozjeg rata (788 m), najvišeg vrha južnoga grebena Omiške Dinare, i preko Sinjala silazimo prema Neumu. Marina se fotografira na kamenu s južne strane Neuma, koji je podsjeća na Ličku kapu.

Marina je taj dio puta do Neuma već prešla, a Maja nije. Oduševljene su stazom i komentiraju da ćemo sigurno uspjeti, bez većih teškoća. Nije još vrijeme za ručak, iako bi se njih dvije ovdje malo duže odmorile. Ne želim ih zastrašiti grebenom koji je ispred nas, već predlažem da ručamo na Kosmatici, što su i prihvatile.

Postupno se penjemo na Mać. Teren je sve zahtjevniji. Mjestimice se treba pomoći rukama. Maja i Marina pitaju je li greben takav sve do

Kosmatice. Staza se mjestimice gubi jer je markacija izbljedjela. Veći je dio staze pročišćen, što znatno olakšava prolazak. Dobro se snalazimo. Uživamo u vidicima, iako je prilično vruće. Vode imamo dovoljno. Maja i Marina traže neki ravni kamen, na kojem bi se malo odmorile bez ruksaka pod leđima. Nije ga na tom dijelu staze lako pronaći.

Na Kosmaticu stižemo u 13:30. Vrijeme je za ručak, no prvo se malo odmaramo jer je iza nas 11.160 metara prijeđenog puta i devet obilježanih vrhova. Poslije ručka nastavljamo put prema crkvi sv. Vida. Taj je dio grebena, u dužini od 2,5 km, najzahtjevniji dio cijelog puta. S grebena se najprije vidi dio puta od Sv. Vida do Gorice na Lokvi Rogoznici, a zatim i crkva sv. Vida. Put od Sv. Vida do Lokve građen je tehnikom suhozida i jedan je od ljepših putova u dalmatinskim planinama.

Prelazimo i Veliku Babu, svoj posljednji vrh, i dolazimo pred kapelu sv. Vida. Odmor je svima potreban. Marina izvodi vježbe s joge, Maja ravna

Krševiti greben

Umorni ali zadovoljni

leđa. Komentiramo ostatak puta. Nitko nije izrazio želju za odustajanjem, svi idemo do kraja. Ispred nas je put koji vodi uz greben, na laganoj padini prepunoj kobilja. Desno od nas dominira Kula (864 m), najviši vrh Omiške Dinare.

Nastavljamo prema Vlasinju, a umor nitko ne osjeća. Do Planova nam trebaju još tri-četiri sata. Uz kraće odmore, spuštamo se naposljetku prema Omišu. Koljena su počela popuštati, ali nema posustajanja. Još nam je preostao uspon na Forticu i silazak do Planova, kamo stižemo u 19:30. Hrvoje je parkirao auto i čeka nas.

Prosječna brzina kretanja na čitavom putu bila nam je 1,7 km/h. Prešli smo 21.160 metara i svladali visinsku razliku od 1382 metra. Za cijelu turu od Galine vale do Planova trebalo nam je 12 i pol sati, no put se može prijeći i brže. Nemojte podcijeniti greben Omiške Dinare, koji nudi prekrasne planinarske mogućnosti. Na njemu ćete se susresti s laganim, ali i vrlo zahtjevnim dionicama. Nećete se razočarati ljepotom i raznolikostima grebena, predivnim vidicima na naseља s južne i sjeverne strane planine, dalmatinske planine i srednjodalmatinske otoke, kao i na planine Bosne i Hercegovine. Posebni su biseri uvala Vruja i grad Omiš, s rijekom Cetinom.

Novosti na markiranim putovima Samoborskog gorja

Treći festival knjiga i planina »Brdo knjiga« održan je u Samoboru od 16. do 18. svibnja. Drugog dana festivala predstavljen je turističko-planinarski zemljovid »Samoborsko gorje« u mjerilu 1 : 25000. Kartu je u okviru projekta »Kartografija HGSS« izdala HGSS Stanica Samobor. Teren je obradio Bojan Horvat. U zemljovidu je ucrtano 69 putova u Samoborskom gorju (205,97 km) i 13 u istočnom Žumberku (50,66 km). Na poledini zemljovida uvećani je detalj Okića sa svim prilazima do Okić-grada i Poučnom stazom Okićnica, kružnim putom oko Okića, pogodnim za obiteljski obilazak.

Na markiranim putovima Samoborskoga gorja ima više novosti i sve su ucrtane u drugo izdanje spomenutog zemljovida.

Put br. 1 od Samobora do Planinarskog doma »Maks Plotnikov« pod Okićem (8,43 km, 2:30 h) vodio je u srednjem dijelu tri kilometra po asfaltnoj cesti kroz naselje Cerje. Zbog sve većeg prometa tom cestom, a radi zaštite planinara, HPD Japetić označio je novu dionicu puta, od početka Cerja u dolinu potoka Jarka i šumom Gaj do zaselka Škiljana, odakle se put nastavlja postojećom trasom. Nova trasa dugačka je 9,4 km, a može se prijeći za 2:45 h.

Od vrha Plešivice markiran je 2018. crveno-žutim markacijama put po hrptu Karvanišću do napuštenog pješčanika, gdje se spaja s putom br. 9, koji od Popovog Dola vodi prema Plešivici. Put Karvanišće sada je

registriran pri Komisiji za planinarske putove HPS-a i uvršten među markirane putove. Ima broj 3, dug je 2,9 km, a može se prijeći za manje od jednog sata.

Na putu br. 49 od Slanog Dola do Noršić Sela, umjesto po cesti, također zbog povećanog prometa, označena je staza od Križića preko zaselka Solina i dalje u smjeru Noršić Sela.

Lani je PK Scout trasirao i markirao novi put od planinarske kuće Scout u Koretićima do vrha Noršićke Plešivice, kao nastavak puta br. 67. Sada se od Koretića do Noršićke Plešivice može kružnom trasom. Na svim kontrolnim točkama Samoborskoga scoutskog puta postavljeni su betonski stupovi s ugrađenim metalnim žigom. Također su postavljeni brojni putokazi na putovima koje održava PK Scout. Putokazi su pribavljeni od HPS-a, u okviru projekta Sigurna i održiva planinarska infrastruktura, koji je sufinanciran sredstvima Ministarstva turizma i sporta.

Od Koretića do Jarušja (616 m) vodi put br. 52. Označen je kratak odvojak (5 minuta) do Jožinog vidikovca na koti 524. Ondje je PK Scout 25. svibnja 2024. otkrio spomen-ploču u čast pokojnom Joži Horvatu, jednom od tvoraca Samoborskoga scoutskog puta i postavio stol s dvjema klupama. Zbog male visinske razlike, put Jarušje – Jožin vidikovac (50 minuta) pogodan je za izletnike i planinare starije životne dobi. Za te izmjene putova slijedi unos u Registar markiranih putova HPS-a.

Jožin vidikovac

Putokazi u Jarušju

ZDENKO KRISTIJAN

HPD Željezničar iz Zagreba markirao je u proljeće 2020. nekoliko kratkih odvojaka do vidikovaca i vrhova koji su kontrolne točke planinarske obilaznice Samoborskim vrhovima. Od puta br. 46 Slani Dol – Gostinjac sv. Bernarda markiran je kratak odvojak do predvrha Malog Lovnika (575 m). Od kapele sv. Roka na putu br. 22 od Ruda prema Velikom Črncu označena je staza do vrha Malog Črnca (523 m). Tristotinjak metara sjeverno od planinarskog doma Željezničar na Oštrcu križanje je putova br. 27 i 30 za Rude i Veliki dol. Od križanja je markirana staza po hrptu do vidikovca Ptičji vrh (653 m). Kratak odvojak od puta br. 32 Braslovje – Oštrc vodi do Malog Oštrca (578 m, Dražičin kamen). Markiran je i put do vrha Podjelka (664 m), ali su markacije uklonjene na zahtjev vlasnice zemljišta. Iz Šipačkog Brega označen je put do obližnje kapele, a zbog zabrane vlasnika zemljišta, nije produžen do razglednoga vrha Lapte (782 m).

Zdenko Kristijan

Filip Balić (1954. – 2024.)

Dana 5. srpnja preminuo je istaknuti kaštelanski planinar Filip Balić. Rođen je 6. rujna 1954. u Roškom Polju (BiH). Osnovnu školu završio je u Kaštel Novom, a srednju ekonomsku u Trogiru. Nakon završetka srednje škole radio je kao tajnik u osnovnoj školi u Primorskom Docu, a ostatak radnog vijeka u računovodstvu OŠ Pujanke u Splitu.

Bio je istinski domoljub i dragovoljac Domovinskog rata. Jedan je od osnivača HPD-a Malačka - Donja Kaštela, gdje je od osnutka društva 1997. pa sve dok mu je to zdravlje dopuštalo obnašao dužnost tajnika. U svojoj dugogodišnjoj planinarskoj karijeri u HPD-u Malačka - Donja Kaštela bio je dopredsjednik društva, voditelj nekoliko općih planinarskih škola, markacist, organizator mnogih društvenih izleta te brojnih manifestacija, među kojima je i memorijal »Ivica Plazonić« u Masnoj Luci u BiH, koji se održava već 25 godina. Od 2010. pa do oboljenja 2018. bio je predsjednik Planinarskog saveza županije Splitsko-dalmatinske.

Bio je velik zaljubljenik u prirodu i planine, planinar staroga kova i velika srca, koji je svoju ljubav i planinarsko znanje nesebično dijelio. Bio je istinski promotor prijateljstva među planinarima, kako s društvima u Republici Hrvatskoj tako i izvan nje, što je rezultiralo mnogim poveljama prijateljstva.

Gotovo da nema poznatijeg vrha u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Sloveniji na koji se Filip tijekom

svoje dugogodišnje planinarske karijere nije popeo. Duga i teška bolest spriječila ga je u onome što je najviše volio – planinarenju, ali i sam spomen planina i planinarenja izmamljivao je osmijeh na njegovom licu i iskru u njegovim očima, sve do posljednjeg trenutka njegovog života.

Napustio nas je velik čovjek i planinar, na kojega nas neće podsjećati samo praznina koja je ostala, nego i djela koja je ostavio za sobom. Nedostajat će nam jednako onoliko koliko su planine nedostajale njemu posljednjih godina njegova života. Snježana Plazonja

Balkan Cavers' Camp 2024 – međunarodno okupljanje speleologa u Gračacu

Od 29. svibnja do 2. lipnja Centar izvrsnosti Cerovačke špilje u Gračacu ugostio je na tradicionalnom godišnjem okupljanju velik broj speleologa iz zemalja na području Balkana i drugih zemalja. Tradicija organizacije skupova Balkan Cavers' Camp (BCC) traje još od 2002., kada je radi njegovanja suradnje speleoloških organizacija država na Balkanu, ali i šire međunarodne zajednice, osnovana Balkanska speleološka unija (BSU). Hrvatska je već jednom bila domaćin toga skupa, 2015. u Ogulinu.

Na ovogodišnjem se skupu okupilo čak 215 sudionika iz ukupno 17 zemalja, a u četiri dana programa sudionici su mogli sudjelovati na brojnim stručnim radionicama i predavanjima, panel-diskusijama, posjetama špiljama i jamama u okolici, natjecanjima i sl. Održan je natječaj za najbolju fotografiju, poster i film, a subotnja večer bila je rezervirana za natjecanje – Speleobalkanijadu. Skup su organizirali Zagrebački speleološki savez (ZSS) i članovi udruga koje djeluju u Komisiji za speleologiju HPS-a i Hrvatskom speleološkom savezu.

Skup je započeo u srijedu 29. svibnja otvorenjem i predstavljanjem nove vizije ovogodišnjega BCC-a. Za razliku od prethodnih BCC-ova, kojima je težište bilo isključivo na posjetima obližnjim špiljama i jamama, na ovogodišnjem je skupu velik naglasak stavljen na stručne radionice. Cilj radionica bio je omogućiti razmjenu iskustava među speleolozima u temeljnim područjima speleološke djelatnosti, uključujući digitalno topografsko snimanje speleoloških objekata, opremanje i tehničke vještine, digitalnu navigaciju i upotrebu mobilnih uređaja te primijenjenu znanost. Pritom su pozvaniiskusni voditelji i predavači (njih čak 26) iz raznih zemalja. Među njima se ističu Marco Corvi iz Italije, autor TopoDroida, najpoznatijeg programa za digitalno crtanje, i Alexandar Stoev iz Bugarske, autor programa CaveSurvey, a preko online veze javili su se Federico Cendron iz Italije, jedan od autora programa cSurvey, te Siwei Tian iz Kine, koji je predstavio razvoj novoga laserskog uređaja za mjerenje. Digitalnu sekciju obogatila su i radionice o najnovijim otkrićima u cjenovno ugodnom LiDAR

Sudionici Balkan Cavers' Campa 2024.

Speleolozi prate predavanje

snimanju, što omogućuje širu primjenu u speleologiji. Njih su vodili Loris Redovniković, redovni profesor na Geodetskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, i Janusz Będkowski, pozvani istraživač Instituta za temeljna tehnološka istraživanja Poljske akademije znanosti.

Radionice nisu bile ograničene samo na teorijska predavanja, već su njima velikim dijelom bile obuhvaćene i praktične vježbe u špiljama ili na vanjskim stijenama. Sudionici radionica o digitalnoj navigaciji upoznali su se s različitim mobilnim aplikacijama korisnima za snalaženje u prirodi, koje su praktično koristili u igri lova na blago. Održane

su i popularno-znanstvene radionice, na kojima su speleolozi od rumunjskih geologa mogli naučiti više o geološkim kompasima, utjecaju klimatskih promjena na speleologiju te imali priliku upoznati raznolik živi svijet hrvatskog podzemlja.

Večernji program skupa bio je rezerviran za predavanja i tematske panel-diskusije. U četvrtak navečer glavna je tema tako bilo pitanje nacionalnih speleoloških katastarsa, koje su prezentirali panelisti iz Hrvatske, Bugarske, Slovenije, Rumunjske i Grčke. U petak navečer panelisti iz Hrvatske, Srbije, Slovenije, Rumunjske, Bugarske i Grčke raspravljali su o često »nevidljivoj« problematici zagađenja krškog podzemlja te konkretnim koracima u educiranju, saniranju i mjerama prevencije u pojedinim državama.

Svakog je dana skupa neumorni tim od 33 volontera organizirao posjete obližnjim špiljama i jamama. i to ponajprije Gornjoj i Donjoj Cerovačkoj špilji, koje su nedavno obnovljene za turističke posjete u sklopu posjetiteljskog centra Centar izvrsnosti Cerovačke špilje Parka Prirode Velebit. Posjetitelji speleolozi imali su priliku zaviriti i u jame za koje je potrebna potpuna speleološka oprema. Tako su dobili predodžbu izgleda podzemlja Crnopca u kojem se krije Jamski sustav Crnopac – s trenutačnih 66 km dužine najduža špilja čitavih Dinarida i jedna od stotinu najdužih na svijetu. Posjetili su Jamu na Javoru, Mlohavi borer i špilju Mot.

Pobjednička fotografija A. Radulescu

A. RADULESCU

Špilja Mot

BCC je i ove godine ugostio izložbu »We and Caves«, te su sudionici mogli uživati u 22 izabrane fotografije profesionalnih autora iz 14 zemalja. Tijekom skupa održan je natječaj za najbolju amatersku fotografiju, gdje je glavni kriterij izbora bio da fotografija ispriča zanimljivu priču. Pobjednička fotografija, djelo rumunjskog autora, prikazivala je fascinantan detalj šišmiša zarobljenog u stalagmitu. Osim natječaja za fotografiju, održan je i natječaj za najbolji poster, gdje je pobijedila Sunčana Šokić iz Srbije sa setom ilustracija, uključujući posebnu ilustraciju pripremljenu specifično za ovogodišnji BCC. U natječaju za najbolji film također je pobijedio rumunjski uradak, kojim je dokumentirano istraživanje jame Grind koja ima potencijal da postane prva »tisućica« u Rumunjskoj.

Subotnja večer bila je rezervirana za Speleobalkanijadu, događaj koji je ovogodišnje izdanje obogatilo raznovrsnim izazovima. Natjecatelji su prvo morali pokazati preciznost u gađanju alke na tirolskoj priječnici, nakon čega je šestero najboljih natjecatelja odmjerilo snage na zahtjevnom poligonu. I u tom su natjecanju najuspješniji bili predstavnici Rumunjske, koji su kao glavnu nagradu odnijeli speleosvjetiljku Scurion 900.

U subotu je održana redovna skupština BSU-a, na kojoj je jednoglasno podržana ideja novoga koncepta BCC-a, koji je začet u Hrvatskoj, s temeljnim fokusom na razmjeni iskustava. Natalija Sudar, članica Komisije za speleologiju HPS-a, izabrana je za glavnu tajnicu i blagajnicu BSU-a.

Posljednji dan skupa, nedjelju, obilježio je program »Od podzemlja Zemlje do podzemlja Marsa«, prilagođen široj javnosti. Mladi su se naraštaji imali priliku provozati tirolskom priječnicom te saznati zašto je speleologija dobra priprema za buduća istraživanja na Marsu.

Organizacija i provedba toga međunarodnog skupa iziskivala je znatne resurse, u obliku vremena, energije i financijskih sredstava. Naš organizacijski tim od osmero članova potrudio se da događaj bude što ugodniji i pristupačniji svim sudionicima. Svakog su dana bili organizirani topli obroci, a kako bismo izbjegli upotrebu jednokratnoga plastičnog pribora, svaki je sudionik dobio poklon-paket, koji se sastojao od posude, pribora za jelo i čaše. Za svaki su natječaj dodijeljene vrijedne nagrade, osigurani su i popusti na cijenu ulaznica za parkove i centre za posjetitelje, a smještaj u kampu bio je besplatan.

Cjelokupan događaj zacijelo ne bi bio toliko uspješan da nije bilo potpore sponzora i donatora. Posebno ističemo Park prirode Velebit, koji je pružio idealno mjesto i sveobuhvatnu potporu tijekom događaja. Zahvalni smo i Jami Baredine, kao i samom HPS-u, za promociju događaja i posudbu kombija. Velika hvala i Balkanskoj speleološkoj uniji, Hrvatskom speleološkom savezu i Turističkoj zajednici Zadarske županije. Nagrade i logističku potporu omogućili su Bim Sport, Scurion, RepettoSport, Cuesta, Annapurna, Zmajska pivovara, Cetina i Speleon. Događaj je podržala i Međunarodna speleološka unija (UIS), čija je predsjednica osobno sudjelovala na skupu. Zahvalni smo i Hrvatskoj gorskoj službi spašavanja na logističkoj potpori te skrbi za sigurnost sudionika kampa.

Zahvaljujući potpori naših sponzora, događaj je bio izvanredno uspješan, privukavši ugledne predavače i nudeći posjetiteljima napredne speleološke teme. Time je hrvatska speleološka zajednica dokazala da je, unatoč svojoj malobrojnosti, sposobna organizirati događaj takvog obima i važnosti za međunarodnu speleološku scenu.

Marina Grandić

100 godina planinarstva u Dugoj Resi

HPD Vinica iz Duge Rese organizirao je 26. lipnja svečanu akademiju u povodu 100 godina organiziranog planinarstva u tome gradu. U punoj dvorani Pučkoga otvorenog učilišta Duga Resa okupili su se mnogi uzvanici i građani Duge Rese. Čast nam je bila ugostiti županicu Karlovačke županije Martinu Furdek-Hajdin, gradonačelnika Duge Rese Tomislava Boljara, glavnog tajnika HPS-a Alana Čaplara te predstavnike planinarskih društava i drugih prijateljskih udruga.

Nakon himne Republike Hrvatske i pjesme u izvedbi ŽPZ-a Vile, prisutne je pozdravio predsjednik HPD-a Vinica Mijo Kalčić. Najavio je predstavljanje monografije »Duga Reso i te tvoje gore« Morica Vahtarića, dugogodišnjeg člana Društva. Vahtarić je gotovo dva desetljeća marljivo skupljao građu i materijale za to važno djelo o povijesti planinarstva u Dugoj Resi. Po reakciji i gromoglasnom pljesku svih okupljenih dalo se zaključiti da je svoj trud i rad, sate i sate istraživanja, vrlo uspješno prezentirao u monografiji, koja je zanimljiva i zbog grafičkog dizajna. Zanimljivo je da je u dizajnu korica sudjelovao učenik Srednje škole Duga Resa Mateo Perić.

Nakon predstavljanja monografije uslijedilo je predstavljanje rada društva u posljednjih 40-ak

HPD VINICA, DUGA RESA

Nastup KUD-a Sv. Juraj

godina. Na zanimljiv način, uz pomoć projiciranih fotografija, Mirjana Kovačić, Dijana Jurčević i Darko Domitrović upoznali su nazočne s uspjesima koje su postigli članovi Vinice, bivši i sadašnji. Posebno su istaknuti usponi na najviše vrhove nekoliko kontinenta. Na popisu su Aconcagua, Elbrus i Kilimandžaro, a članovi društva došli su i do baznog logora podno Mount Everesta. Ispenjani su i najviši vrhovi europskih zemalja – Triglav, Grossglockner, Mont Blanc, Zugspitze, Musala, Mytikas, Ararat, Dinara i još mnogi.

Svečana akademija povodom 100 godina planinarstva u Dugoj Resi

HPD VINICA, DUGA RESA

Članovi HPD-a Vinica

Bilo je riječi i o gradnji planinarske kuće »Mladen Polović« na Vinici. Uslijedila je i zahvala HGSS-u, u kojemu su članovi Vinice, njih 16-ero, važna karika.

Tu nas je večer pjesmom razveselio KUD Sveti Juraj iz Duge Rese. Uručivanjem zahvalnica predsjednik društva javno je zahvalio svim dugogodišnjim donatorima i sponzorima, a dodjelom priznanja svim članovima društva koji nesebično pomažu i ulažu svoje vrijeme da bi društvo bilo što uspješnije u radu.

Glavni tajnik HPS-a Alan Čaplar uručio je nekojici članova brončani, srebrni i zlatni znak za dugogodišnje neprekidno zalaganje i doprinos hrvatskom planinarstvu. Najviše priznanje, plaketu HPS-a, primili su Darko Domitrović i Moric Vahtarić. Za pokojnog Antuna Goldašića plaketu je preuzeo njegov brat.

Bila je to večer puna lijepih sjećanja, osjećaja, smijeha, veselja i druženja do kasnih sati. Vidjelo se zajedništvo i entuzijazam svih članova društva, koji su tu večer »zasjali« u svojim zelenim majicama i ponosno na njima nosili natpis HPD Vinica.

U nadi da će godine koje slijede biti jednako plodonosne i obećavajuće, odlučili smo postupno početi s pripremama za proslavu nove okrugle obljetnice.

Ivana Fudurić

Na 14. pohodu Tragom vitezova ivanovaca 105 planinara

Planinarski klub Ivanec održao je u povodu obilježavanja Dana grada Ivanca 14. pohod »Tragom vitezova ivanovaca«, u kojemu je na dvjema varijantama trase sudjelovalo 105 planinara. Pri dolasku autobusom na početak duže varijante puta u selu Seljancu, svim je nazočnima riječi dobrodošlice uputio Tomislav

Friščić, predsjednik PK-a Ivanec. Tjelesno spremniji planinari krenuli su na pohod duljom stazom, od 14,5 km, od Seljanca uz Seljanečki dol do Lujčekove hiže na Pokojcu, gdje je bila priređena okrjepa i odmor. Krenulo se zatim preko Pisane pećine hrptom Male Ivančice do lokaliteta Šumi. Pohod je trajao četiri i pol sata, uz kraće odmore i okrjepu. Kraća varijanta započela je u selu Željeznici, a do livada lokaliteta Šumi hodalo se dva sata. Kraću stazu prepješačilo je oko 70 planinarki i planinara. Najbrojniji su bili članovi HPD-a MIV Varaždin, zatim članovi PD-a Ravna gora, HPD-a Međimurje, PK-a Ivanec i drugi. Za sve su sudionike pohoda na livadama uz potok Šumi priređeni planinarski grah i okrjepa, nakon čega se nastavilo s druženjem i sklapanjem novih prijateljstava, a potom je uslijedio povratak u Ivanec. Nikola Nišević

NIKOLA NIŠEVIĆ

Dio sudionika pohoda Tragom vitezova ivanovaca

- 6.-8.9. Mosor Film Festival**
Mosor, livada Ljuvač
HPD Mosor, Split
- 7.9. Planinarski kotlić na Ravnoj gori**
Ravna gora, Filićev dom
PD Ravna gora, Varaždin
- 8.9. 72. Dan slavonskih planinara, uz 100. obljetnicu planinarstva u Slavonskom Brodu**
Dilj gora, planinarski dom Đuro Pilar
Udruga Slavonski planinari, Osijek
- 8.9. Pohod putevima Dedeka Kajbumjščaka (uz 125. obljetnicu planinarstva u Krapini)**
Krapina – planinarska kuća Na Strahinjčici
PD Strahinjčica, Krapina
- 14.9. OTVORENJE PLANINARSKO OBILAZNICE DINARA**
povodom 150. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj
Dinara, Knin - Kninska tvrđava
Hrvatski planinarski savez
- 14.9. Planinarski kotlić na Hrastovičkoj gori**
Hrastovička gora, planinarska kuća Matija Filjak
HPD Zrin, Petrinja
- 14.9. Preko Zelova na Svilaju**
Svilaja, Zelovo – Orlove stine
PD Svilaja, Sinj
- 14.9. Via Planinarika**
Gorski kotar
PD Tuhobić, Rijeka
- 15.9. 41. Memorijalni pohod na Učku**
Učka
PD Kamenjak, Rijeka
- 15.9. Tragom putopisa Julija Kempfa po Požeškom brdu**
Požeška gora
HPD Sokolovac, Požega
- 19.-22.9. Pohod povodom 100. obljetnice Kalnika u Križevcima**
Kalnik, Križevci
PD Kalnik, Križevci
- 21. - 23. 9. Proslava 25. obljetnice osnivanja PD-a Jelinak**
Kamešnica, Žlabina
PD Jelinak, Trilj
- 22.9. 10. pohod Duginom planinarskom obilaznicom (DPO) na Risnjak**
Risnjak, Schlosserov dom
PD Duga Rijeka, Rijeka
- 29.9. 12. Planinarski pohod Petrićeva - Puntijarka**
Medvednica, planinarski dom Ivan Pačkovski na Puntijarki
HPD Zagreb-Matica, Zagreb
- 29.9. Gljivarski kotlić**
Zamost
PD Tuhobić, Rijeka

150
IZLETA ZA

150
GODINA ORGANIZIRANOG
PLANINARSTVA U HRVATSKOJ

- 29.9. Planinarski pohod Branje grojzda**
Pregrada – Kunagora
HPD Kunagora, Pregrada
- 29.9. Svaki je korak važan - pohod Belec, vrh Osinec, planinarska kuća Belecgrad**
Ivanščica, planinarska kuća Belecgrad
HPD Belecgrad, Belec
- 5.10. 10. Pohod crtom bojišnice**
Martinščak – Ladvenjak – Turanj – Karlovac
HPD Martinščak, Karlovac
- 5.10. 14. Jesen u Šumi Striborovo**
Rijeka (Bivio)
PD Kamenjak, Rijeka
- 5.-6.10. Dani mosoraša**
Mosor, planinarski dom Umberto Girometta
HPD Mosor, Split
- 5.10. Osječki pješački put**
Osijek
HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
- 5. - 6.10. Dani velobrskih planinara**
Biokovo, planinarski dom velobrskih ledara
HPD Veliko Brdo, Makarska
- 6.10. 4. Memorijalni pohod Od Premužića do Štampara**
Dilj gora, Oriovac
HPD Gojzerica, Požega
- 6.10. Dan HPD-a Željezničar, Zagreb**
Oštrc
HPD Željezničar, Zagreb
- 6.10. Jesenski pohod Vinica – Martinščak**
pl. kuća Mladen Polović – Vinica – Martinščak –
Vinica – pl. kuća Mladen Polović
HPD Vinica, Duga Resa
- 11. - 13.10. Dani planinara Dalmacije**
Hvar
PD Hvar, Hvar
- 15.10. SVEČANA AKADEMIJA POVODOM 150. OBLJETNICE PLANINARSTVA U HRVATSKOJ**
Zagreb, kazalište Kerempuh
Hrvatski planinarski savez

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

OTVORENJE PLANINARSKJE OBILAZNICE DINARA

u povodu 150. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj
Knin, 14. rujna 2024.

SVEČANO OTVORENJE:

u subotu 14. 9. 2024. u 11:00 sati na Kninskoj tvrđavi
uz slobodan ulaz za planinare sa članskom iskaznicom HPS-a

INFORMACIJE:

Hrvatski planinarski savez
www.hps.hr - hps@hps.hr
01 4823 624 i 01 4824 142

Premetaljka:

PAMEĆU TRAŽI SAVEZ

[planinarska staza]

Rješenje premetaljke iz prethodnog broja:

GRLIO ME DIVLJAK = VELIKI DRGOMALJ

Kada odgonetnete rješenje!

Rješenje premetaljke prijavite do 20. rujna 2024. putem web obrasca na stranici

<https://www.hps.hr/premetaljka/>

Točno rješenje i imena čitatelja koji ga prijave objavit ćemo u idućem broju.

Točno rješenje premetaljke iz prethodnog broja do zaključenja ovoga broja prijavili su:

(Redoslijed imena ne prikazuje vremenski redoslijed prijava rješenja i ne predstavlja rang-listu čitatelja!)

1. Ime prezime, PD Neko brdo, Grad
2. Nikola Nišević, PK Ivanec, Ivanec
3. Vera Nišević, PK Ivanec, Ivanec
4. Nikola Biliškov, PD Grafičar, Zagreb
5. Željko Vinković, HPD Bilogora, Bjelovar
6. Darko Matić, HPD Zaprešić, Zaprešić
7. Dejan Šimunović, HPD Petehovac, Delnice
8. Gordana Marčetić Matijeвиć, HPD Bilogora, Bjelovar
9. Darko Prusina, PD Zanatlija, Osijek
10. Zdravko Ećimović, PD Zanatlija, Osijek
11. Jozo Bušić, HPD Strmac, Nova Gradiška
12. Sergej Stipaničev, PD Kamenjak, Rijeka
13. Snježana Šimunović, PD Kamenjak, Rijeka
14. Dario Abramović, PD Kamenjak, Rijeka
15. Ivana Pavlič, HPD Garjevica, Čazma
16. Stjepan Hanžić, PD Zagorske steze, Zabok
17. Dragan Trboglav, HPD Gledavac, Metković
18. Krunoslav Ružić, PD Kalnik, Križevci
19. Ivan Sadaić, PD Zagorske steze, Zabok
20. Ružica Medvarić-Bračko, HPD Bilo, Koprivnica
21. Karla Antić, PD Vršak, Brod Moravice
22. Paula Horvatić, HPD Zaprešić, Zaprešić
23. Ivan Gracin, HPD Runolist, Zagreb
24. Krešimir Gracin, HPD Runolist, Zagreb
25. Marijan Turković, HPD Klek, Ogulin
26. Dijana Maljevac, Zagreb
27. Moreno Mauzer, PD Dubovac, Karlovac
28. Vesna Čaplar, HPD Željezničar, Zagreb
29. Frane Marković, HPD Japetić, Samobor
30. Bruno Rukljač, HPD Zagreb-Matica, Zagreb
31. Mia Šamec, HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko
32. Ognjen Radić, HPD Sveti Ilija, Baška Voda
33. Dragica Sporiš, HPD Pliva, Zagreb
34. Predrag Labaš, HPD Dugi vrh, Varaždin
35. Dorja Tečić, PD Gea, Zagreb
36. Antun Horvatić, PD Gea, Zagreb
37. Vesna Koletić, PK Hrvatskog liječničkog zbora, Zagreb
38. Roan Rašuo, PD Skitaci, Labin
39. Mirjana Malenica, HPD Dirov brijeg, Vinkovci
40. Darko Fischer, HPD Bršljan-Jankovac, Osijek

Delnice i Veliki Drgomalj

ALAN ČAPLAR

IGLU ŠPORT

NAJBOLJA PLANINARSKA OPREMA

www.iglusport.hr

WWW.HERVIS.HR

PUEZ AQUA 4 / planinarska jakna **139,99 €** 1.054,75 HRK

PUEZ SPORTY DRY / planinarska majica **39,99 €** 301,30 HRK

PEDROC 3 / planinarske hlače **89,99 €** 678,03 HRK

ALP MATE MID WATERPROOF / planinarske cipele **169,99 € 133,99 €** 1.280,79 HRK 1.002,09 HRK

MTN TRAINER 2 25L / muški ruksak za planinarenje **139,99 €** 1.054,75 HRK

MTN TRAINER 2 22L W / ženski ruksak za planinarenje **129,99 €** 979,41 HRK